

พระราชพิธีก่อพระฤกษ์โรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ

(จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปีจอขัณฑ์)

พระราชพิธีก่อพระฤกษ์โรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ
(จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปัจจุบัน)

พิมพ์เป็นที่ระลึกในศุภวารบรรจบหนึ่งร้อยปี
พระราชพิธีก่อพระฤกษ์โรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ
(จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปัจจุบัน)
มกราคม พุทธศักราช ๒๕๕๘

ปรารภ

ในวันที่ ๒๖ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๖๐ ที่จะมาถึงในเวลาอีกปีเศษข้างหน้า จะเป็นศุภวารกรรมรอบหนึ่งร้อยปีแห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ที่ใส่ใจศึกษาความเป็นมาก่อนที่จะมีการสถาปนามหาวิทยาลัยแห่งนี้ย่อมทราบดีว่าประวัติการณ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้น ย้อนหลังขึ้นไปถึงการสถาปนาโรงเรียนมหาคเล็ก เมื่อพุทธศักราช ๒๔๕๕ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงมหาราช และการยกฐานะโรงเรียนมหาคเล็กขึ้นเป็นโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพุทธศักราช ๒๔๕๓ ตามลำดับ แรกทีเดียวโรงเรียนดังกล่าวมีที่ทำการอยู่ในพระบรมมหาราชวังมานานปี ครั้นกิจการเติบโตขึ้น ทั้งมีพระราชดำริที่จะยกขึ้นจัดการศึกษาไปสู่ระดับมหาวิทยาลัยในวันข้างหน้า ในวันที่ ๓ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๕๘ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินในพระราชพิธีก่อพระฤกษ์โรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ ที่ตำบลปทุมวัน “ให้เป็นสิริสวัสดิศุภพัฒนาของแผ่นดินมหาวิทยาลัย อันจะได้เป็นหลักเฉลิมพระนครสืบไป” อาคารที่ก่อพระฤกษ์ครั้งนั้น คือ อาคารมหาจุฬาลงกรณ์ ซึ่งเป็นอาคารหลังแรกและมีอายุยืนนานที่สุดของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในบัดนี้

บัดนี้ ในวันที่ ๓ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๕๘ เป็นมงคลสมัยครบหนึ่งร้อยปีบริบูรณ์ นับแต่วันที่ทรงก่อพระฤกษ์โรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งต่อมาได้สถาปนาเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอยู่ในบัดนี้ ด้วยความรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณอันเกล้าอันกรหม่อม ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระผู้พระราชทานกำเนิดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระผู้ทรงสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ชาวจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทั้งปวงจึงมีสมานฉันท์พร้อมกันนำเพ็ญกุศลศุภทิศถวาย เป็นเครื่องบูชาพระมหากรุณาธิคุณ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ กับทั้งได้จัดพิมพ์หนังสือเรื่อง “พระราชพิธีก่อพระฤกษ์โรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปัจจุบัน)” เล่มนี้ขึ้น เพื่อรวบรวมเรื่องราวและเอกสารจกหมายเหตุที่เกี่ยวข้องกับพระราชพิธีดังกล่าว เป็นเล่มสมุทที่ระลึกสำหรับผู้ที่มาในงานและจะได้แจกจ่ายไปยังห้องสมุดสาธารณะตามที่สมควรด้วย

ขอพระเกียรติคุณวิบูลย์ยศแห่งสมเด็จพระมหากษัตริย์เจ้าทั้งสอง ผู้ทรงมีอุปการคุณยิ่งแก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จงสถิตสถาพรอยู่ไม่รู้เสื่อมสูญ พระองค์ได้เป็นมิ่งขวัญของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอยู่ครานานเท่านาน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

ข้อพิจารณาเบื้องต้น

สมัยเมื่อเป็นโรงเรียนมหาดเล็ก

สมัยเมื่อเป็นโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ

พระราชพิธีก่อพระฤกษ์โรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ

สถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอกสารหมายเหตุ

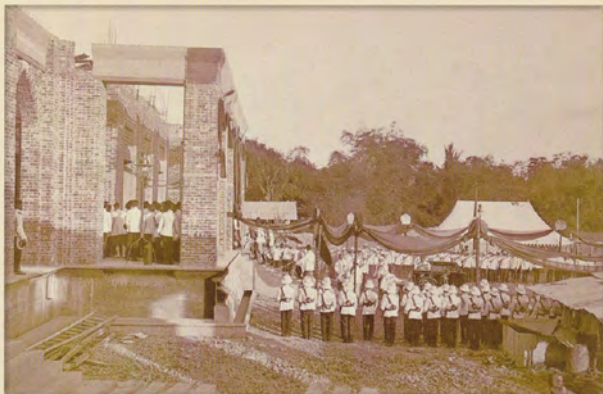
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ
นายกสภากรรมการจัดการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ
กราบบังคมทูลถวายรายงานในพระราชพิธีก่อพระฤกษ์โรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงวางศิลาพระฤกษ์
ตึกบัญชาการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ (อาคารมหาจุฬาลงกรณ์ในปัจจุบัน)

บริเวณมณฑลพิธี ในพระราชพิธีก่อพระฤกษ์โรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ
(จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปัจจุบัน)

อาจารย์และนักเรียนเก่าโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ ที่เข้าร่วมในพิธีวางศิลาพระฤกษ์
เมื่อวันที่ ๓ มกราคม ๒๔๕๘

ข้อพิจารณาเบื้องต้น

เมืองไทยเมื่อกว่าหนึ่งร้อยปีมาแล้ว ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราช การพัฒนาประเทศครั้งสำคัญได้เป็นไปโดยพร้อมๆ กันแทบทุกด้าน นับตั้งแต่เรื่อง การปกครองที่ทรงพระราชดำริจัดเสียใหม่ให้สมแก่สมัย โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ยกเลิกระบบจตุสดมภ์ที่ใช้สืบกันมาหลายร้อยปี ตั้งแต่ครั้งพระนครหรืออยุธยายังเป็นราชธานี แล้วโปรดให้ตั้งกระทรวง ทบวง กรมอย่างใหม่ขึ้นทดแทน ในเวลาเดียวกันที่ทรงพระมหากรุณาให้ ผ่อนปรนและยกเลิกระบบไพร่และระบบทาสลงโดยลำดับ เมื่อทรงพระราชดำริที่จะเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ การอีกเรื่องหนึ่งที่ต้องทรงคิดควบคู่กันไปพร้อมกันก็คือเรื่องของการศึกษา ซึ่งแต่เดิมไม่มีการจัดกัน อย่างเป็นระบบ การศึกษาที่มีอยู่ข้างก็เป็นการศึกษาแบบวัดวาอารามต่างๆ หรือการฝึกสอน ถ่ายทอดความรู้กันในครัวเรือน การศึกษาในระบบโรงเรียนเพิ่งจะเริ่มมีขึ้นครั้งแรกในแผ่นดินนี้เป็นปฐม ค่ายทรงมีพระบรมราโชบายที่จะให้พลเมืองของประเทศมีความรู้ ความคิด ไม่เป็นที่ดูแคลนของผู้อื่น และสามารถใช้วิชาความรู้นั้นให้เป็นประโยชน์แก่การประกอบอาชีพ ตลอดจนถึงการใช้ชีวิตในสังคม โดยนัยนี้ การศึกษาจึงนับว่าเป็นการยกระดับคุณภาพของพลเมืองประการหนึ่ง

นับการศึกษาในชั้นหลัง ต่างเห็นพ้องกันว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงมหาราชได้ ทรงวางรากฐานการศึกษาของชาติเป็นอันดี เหมาะแก่ความต้องการ และความเจริญของประเทศเป็น อย่างยิ่ง ได้ทรงริเริ่มตั้งแต่ระดับมูลฐานขึ้นไปจนถึงระดับสูง แม้ยังไม่ทันเสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติ ก็สิ้นพระชนม์อย่างที่เราเป็นอยู่ปัจจุบันนี้ก็ตาม เมื่อสิ้นแผ่นดินแล้ว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า เจ้าอยู่หัว ซึ่งสืบราชสมบัติสนองพระองค์สมเด็จพระบรมราชชนกนาถ ได้ทรงดำเนินพระบรมราโชบาย ในเรื่องนี้อย่างต่อเนื่องและเป็นผลให้เกิดการศึกษาชั้นมหาวิทยาลัยขึ้นในรัชกาลนั้น โดยทรง พระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยขึ้น ณ วันที่ ๒๖ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๕๗ นับจนถึงปัจจุบัน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงมีอายุเกือบหนึ่งร้อยปีบริบูรณ์แล้ว

กว่าจะสำเร็จผลเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดังที่แลเห็นอยู่ในปัจจุบันสมัยนี้ สมเด็จพระ มหาจักรีบรมราชเจ้าทั้งสองพระองค์ คือ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาท สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระมหากรุณานุกาญเฝ้าและแผ้วถางหนทางเพื่อความเจริญ ก้าวหน้าของการศึกษาชาติมาโดยตลอด กอปรกับทั้งด้วยความซุกซนหาวิริยะและบากบั่นของ พระบรมราชวงศ์ ตลอดจนข้าราชการที่มีหน้าที่รับผิดชอบอีกเป็นจำนวนมาก ได้ร่วมกันสนอง พระบรมราโชบายที่จะให้คนไทยได้มีโอกาสเล่าเรียนวิชาชั้นสูงโดยไม่หืดอืด เป็นเหตุให้การศึกษาระดับมหาวิทยาลัยได้มีความจำเป็นโดยลำดับทราบจนกระทั่งปัจจุบัน ถ้าจะพิจารณาย้อนหลัง กลับไปมองดูได้นับตั้งแต่เวลาที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า โปรดกระหม่อมให้สถาปนาโรงเรียนมหาดเล็กขึ้นในพระบรมมหาราชวัง เมื่อพุทธศักราช ๒๔๔๕ มาจนถึงทุกวันนี้แล้วก็อาจกล่าวได้อย่างเต็มปากว่า จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เห็นทางผ่านปัญหา และอุปสรรคข้อขัดข้องต่างๆ มาได้ทีละเล็กละน้อย โดยพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระปิยมหาราช และสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า ผู้เป็นพระบรมราชูปถัมภ์กษัตริย์ของมหาวิทยาลัย

สมัยเมื่อเป็นโรงเรียนมหาดเล็ก

มูลเหตุที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริให้ริเริ่มกิจการโรงเรียนมหาดเล็กขึ้นนั้น เนื่องจากพระบรมราชโองบายที่ทรงตั้งคณะกรรมการพัฒนาประเทศให้สมกับสมัย การพัฒนาบ้านเมืองนั้นปัจจัยที่สำคัญอันขาดเสียมิได้คือ การพัฒนากำลังคนหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือการพัฒนาการศึกษานั่นเอง ด้วยเหตุนี้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงใส่พระราชหฤทัยเป็นอย่างยิ่ง ที่จะทรงวางรากฐานการศึกษาให้มั่นคง ทรงริเริ่มให้ขยายโรงเรียนสำหรับราษฎรหรือสามัญชนให้กว้างขวางยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน ดังจะเห็นได้จากประกาศพระบรมราชโองการตั้งโรงเรียนเมื่อพุทธศักราช ๑๒๔๖ (พุทธศักราช ๒๔๒๗) ที่ดำเนินความว่า

“การวิชาหนังสือเป็นต้นทางของวิชาความรู้ทั้งปวง สมควรจะทะนุบำรุงให้เจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นไป เพราะคนในพื้นบ้านเมืองสยามเรานี้ที่งานโตใหญ่ไม่รู้หนังสือก็มีโดยมาก ที่รู้พออ่านได้เขียนได้แต่ไม่ถูกถ้วนั่นก็มีโดยมาก เพราะโรงเรียนที่สอนวิชาตามแบบหลวงยังมีคือน้อย ไม่พอกับผู้ที่จะได้เรียน... ทรงมีพระราชดำริจะให้ตั้งโรงเรียน ให้มีสำหรับพระอารามหลวงทุกๆ พระอาราม เพื่อจะให้บุตรหลานของไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินได้เข้าเรียนโดยสะดวก ไม่ต้องเสียเงินทองอะไรเลย แต่โรงเรียนสำหรับพระบรมวงศานุวงศ์ก็โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตั้งขึ้นแล้วที่พระตำหนักสวนกุหลาบแห่งหนึ่ง ยังจะตั้งโรงเรียนสำหรับข้าราชการอีกแห่งหนึ่ง พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดการโรงเรียนทั้งปวงนี้ ก็เพราะทรงพระมหากรุณาแก่ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน และมีพระราชประสงค์จะให้วิชาหนังสือไทยรุ่งเรืองแพร่หลาย เป็นคุณแก่ราชการและเป็นความเจริญแก่การบ้านเมืองยิ่งขึ้นไป”

เมื่อการจัดการศึกษาในชั้นประถมและมีระบบดำเนินมาได้ระยะหนึ่งแล้ว มีผู้ที่ เป็นนักเรียนสำเร็จการศึกษาและมีความรู้ถึงชีวิตจริงที่จะเล่าเรียนถึงชั้นอุดมศึกษาต่อไป ประกอบกับเมื่อพุทธศักราช ๒๔๓๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเปลี่ยนแปลงระเบียบการปกครองบ้านเมืองครั้งสำคัญ โดยทรงตั้งกระทรวงเพิ่มขึ้นจากเดิมหลายกระทรวง ความต้องการคนเข้ารับราชการกระทรวงต่างๆ มีมากขึ้น เป็นเหตุให้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชปรารภกับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ซึ่งทรงเป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยเวลานั้นว่า

“ขุนนางที่เป็นขึ้นใหม่ๆ ในชั้นนี้ไม่มีใครทรงรู้จัก แต่ก่อนมาถูกผู้ที่ทำราชการยอมถวายตัวเป็นมหาดเล็กตั้งแต่รุ่นหนุ่ม ... แล้วจึงไปเป็นขุนนางต่างกระทรวง ขุนนางที่ไม่ได้เคยเป็นมหาดเล็ก เช่นพวกที่ขึ้นจากเป็นเสมียนตามกระทรวงมีน้อย แต่เดี๋ยวนี้ขุนนางขึ้นจากเป็นเสมียนตามกระทรวงเป็นต้น ไม่เคยเป็นมหาดเล็กจึงไม่เคยทรงรู้จัก”

เพื่อแก้ความขัดข้องในเรื่องนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงมาโปรดถวายความเห็นสมควรแก้ไขให้มีโรงเรียนขึ้นในกรมมหาดเล็ก สำหรับให้นักเรียนถวายตัวเป็นมหาดเล็ก มีโอกาสให้เข้าเฝ้าหน้าให้ทรงรู้จัก ทั้งให้ศึกษาขนบธรรมเนียมในราชสำนักไปด้วยกันกับความรู้เบื้องต้นสำหรับ

ข้าราชการในกระทรวงต่างๆ แล้วให้ไปสำรวจราชการอยู่ตามกระทรวงเสียขึ้นหนึ่งก่อนจนเมื่อรับราชการ
ได้ผลดีถึงขนาดจึงให้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นขุนนาง

เมื่อทรงนำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงเห็นชอบด้วยที่จะดำเนินการตามแนวพระดำริดังกล่าว แต่การตั้งโรงเรียนมหาดเล็กตามที่ว่านี้
ต้องรอมานถึงพุทธศักราช ๒๔๔๕ จึงได้ผู้ที่เหมาะสมมาเป็นอธิบดีของโรงเรียน โดยทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้**เจ้าพระยาพระเดชาสุเรนทราธิบดี** (ม.ร.ว.เปีย มาตกุล) เมื่อยังเป็น
พระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ ซึ่งเพิ่งกลับมาจากราชการที่ยุโรปมาเป็นอธิบดีของโรงเรียนมหาดเล็ก ที่สุดแล้ว
ได้เปิดโรงเรียนมหาดเล็กที่ศึกษาว ช้างประตูปิมาณไชยศรีทางฝั่งตะวันตก (คือบริเวณประตูทางเข้า
สำนักราชเลขาธิการในปัจจุบัน) ในพุทธศักราช ๒๔๔๕ และได้มีประกาศพระบรมราชโองการให้
โรงเรียนมหาดเล็กอย่างเป็นทางการ คือเมื่อพุทธศักราช ๒๔๔๕ คืออีกสามปีต่อมา

สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงเล่าไว้ในพระนิพนธ์ เรื่อง "นิทานโบราณคดี"
เรื่องที่ ๑๔ ตอนที่ว่าด้วยโรงเรียนมหาดเล็กว่า

"เมื่อแรกตั้งโรงเรียนมหาดเล็ก กำหนดจะรับนักเรียนเพียง ๕๐ คน พอเปิดโรงเรียนแล้ว
ไม่ช้าก็มีคนสมัครเป็นนักเรียนพอต้องการ ส่วนการฝึกสอนให้ปีแรกสอนแต่ภาคที่หนึ่งคือวิชาเสมียน
ให้ครูหัดเสมียนในกระทรวงมหาดไทยมาเป็นผู้สอน ขึ้นปีที่สองมีนักเรียนสอบความรู้สำเร็จ ๗ คน
พระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ก็นำถวายตัวเป็นมหาดเล็กหลวงเป็นครั้งแรกคือ

๑. นายขวัญ ฤณ บัณฑิต ภายหลังได้เป็นพระยาจางวัชรบุรี
๒. นายเลื่อน ฤณ บัณฑิต ภายหลังได้เป็นพระยาชวทศบริวาร
๓. นายสวัสดิ์ นหากายี ภายหลังได้เป็นพระยานครพระราม
๔. นายทอง จันทรางศุ ภายหลังได้เป็นพระยาสุนทรเทพพิทักษ์
๕. นายสว่าง จุตวิฑูร ภายหลังได้เป็นพระยาอรุณศาสตร์โสภณ
๖. นายสงวน ศตวรรษ ภายหลังได้เป็นพระยาอรุณภววิสุนทร
๗. นายแก้ว จารุเสถียร ภายหลังได้เป็นพระยาพายัพพิริยกิจ"

โรงเรียนมหาดเล็กได้ดำเนินการมาจนตลอดรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัว แต่การเรียนการสอนยังไม่ขยายออกไปกว้างไกล คงจำกัดอยู่แต่เฉพาะงานด้าน
การปกครอง เพื่อผู้สำเร็จการศึกษาและได้เข้ารับราชการในกระทรวงมหาดไทยเป็นพื้นยังหาได้
ขยับขยายออกไปถึงวิชาด้านอื่นไม่ ขณะที่โรงเรียนที่สอนวิชาหลายด้านเกิดขึ้นอีกหลายแห่ง ต่างฝ่าย
ต่างทำ ต่างแยกกันอยู่เช่นนี้ จนสิ้นรัชกาล

สมัยเมื่อเป็นโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ

ช่วงเวลาไม่นานมานักหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงมหาราชเสด็จสวรรคตในเดือนตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๕๓ และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติสืบสนององค์สมเด็จพระบรมชนกนาถ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชดำริที่จะจัดเปลี่ยนแปลงแก้ไขการดำเนินงานของโรงเรียนมหาดเล็กที่เป็นปัญหาค้างมาแต่แผ่นดินก่อนให้เข้ารูปเข้ารอยเหมาะสมแก่กาลสมัยยิ่งขึ้น ในเดือนธันวาคมศกเดียวกันนั่นเอง จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้เจ้าหมื่นศรีศรีรักษ์ (ม.ร.ว.จิกร์ สุทัศน์) ผู้มีคุณูปการโรงเรียนมหาดเล็กไปกราบบุขปรึกษาสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนพิษณุโลกประชานาถ เพื่อรับฟังพระดำริเกี่ยวกับการที่จะจัดเปลี่ยนแปลงโรงเรียนมหาดเล็กต่อไป

สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอฯ ทรงมีพระดำริว่าควรนำเงินที่เหลือจากการที่ราษฎรเรียโรสร้างพระบรมรูปทรงม้ามาขยายกิจการของโรงเรียนมหาดเล็กให้กว้างขวางขึ้น จัดการโรงเรียนเป็นชั้นๆ ตามศึกษาอย่างโรงเรียนในประเทศเยอรมนีและประเทศฝรั่งเศสที่เรียกว่า "School of Science" แบ่งแผนกสอนในวิชาต่างๆ เช่น กฎหมาย การปกครอง การเพาะปลูก และการวิศวกรรม เป็นต้น ส่วนผู้ที่เข้ารับเข้ามาเป็นนักเรียนนั้น ควรจะรับทั่วไปไม่กำหนดชาติตระกูล โดยสรุปความก็คือ ทรงเห็นว่า

"โรงเรียนมหาดเล็กซึ่งพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงทรงตั้งไว้ จะให้ล้มเสียที่เป็นการเสียพระเกียรติยศ ประจวบสมัยที่จะจัดการใช้เงินที่ราษฎรถวายให้เป็นพระเกียรติยศ ควรจะใช้เงินรายนี้จัดการโรงเรียนมหาดเล็กให้เป็นพระเกียรติยศ จะเรียกชื่อว่า โรงเรียนมหาดเล็กของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ใดๆอย่างใดก็ได้ แล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ"

เมื่อความทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยเห็นพ้องด้วยกับกระแสพระดำริของสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนพิษณุโลกประชานาถ ดังนั้น ณ วันที่ ๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๕๓ อันเป็นเวลาเพียง ๒ เดือนเศษหลังจากวันสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงมหาราช ก็ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาโรงเรียนมหาดเล็กขึ้นเป็นโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีสภากรรณการกิจการของโรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการกับทั้งได้พระราชทานเงินที่คงเหลือจากการที่ราษฎรเข้าเรียโรกันสร้างพระบรมรูปนิมหาราชานุสาวรีย์จำนวนเงิน ๘๘๒,๖๗๒.๔๗ บาท เป็นทุนก่อสร้างโรงเรียนในขั้นแรก โรงเรียนทำการสอนอยู่ที่โรงเรียนมหาดเล็กในพระบรมมหาราชวังอย่างแต่ก่อนมาได้ระยะหนึ่ง สภากรรณการกิจการที่เห็นพ้องกันว่าคงจะก่อเกิดความยุ่งยากขยายออกไปก่อสร้างที่ตั้งของโรงเรียนเป็นการถาวรเพื่อให้เหมาะสมแก่ความเจริญที่จะมีขึ้นในอนาคต

ชื่อสำคัญก็คือ โรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ตั้งขึ้นคราวนั้น เป็นที่เข้าใจกันอยู่โดยทั่วไปว่าเป็นการเบื้องต้นเพื่อจะจัดตั้งเป็นมหาวิทยาลัยสำหรับ เป็นหลักพระนครสืบไป สภากรรมการจัดการที่ทราบความข้อนี้โดยแจ่มแจ้ง และได้คิดเตรียมการไว้ เพื่อขยับฐานะขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยไว้โดยลำดับ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเองได้ พระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์แก่กิจการของโรงเรียนอยู่เนืองนิจ อาทิเช่น ได้พระราชทานพระบรม ราชานุญาตให้โรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ ใช้ตราประจำชาติ มีลายกลางเป็นรูปจุลมงกุฎวางบนแนวระ มี่ ๓ ๓ ๓ มีรัศมีออกจากยอดพระเกี้ยว และมีกนกทั้ง ๒ ข้าง มีอักษรเบื้องล่างว่า "โรงเรียน ข้าราชการพลเรือน" ทำนองเดียวกันกับตราโรงเรียนมหาดเล็กแต่เดิมกับทั้งพระราชทานพระบรม ราชานุญาตให้นักเรียนที่สอบไล่ได้ตามหลักสูตรและออกมารับราชการแล้ว ได้รับพระราชทานเข็ม พระเกี้ยวตราโรงเรียนสำหรับประดับอกเสื้อเป็นเกียรติยศ และเป็นที่ระลึกถึงพระมหากษัตริย์ที่ได้ พระบรมราชูปถัมภ์ให้เล่าเรียนมาในโรงเรียนนี้ เป็นต้น

พระมหากษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ไพศาล และเป็นประโยชน์ยิ่งยอนมาจนถึงทุกวันนี้ ก็คือ สถานที่ตั้งของโรงเรียนปรากฏในรายงานการประชุมของสภากรรมการโรงเรียนคราวหนึ่งว่า

"สถานที่ซึ่งจะสร้างโรงเรียนนั้น สภาได้เลือกหาทุกแห่งที่เหมาะสมเห็นว่าที่ตำบล ประทุมวันของพระคลังข้างที่ด้านตะวันออกตกถนนสนามม้ายาว ๓๘ เส้น ด้านตะวันตกตกคลองสวนหลวงยาว ๓๒ เส้น ด้านเหนือตกถนนบำรุงเมืองยาว ๓๔ เส้น ๓ ๖๖ ด้านใต้ตกถนนหัวดำโพงนอกลยาว ๓๒ เส้น" มีถนนพญาไท อยู่ในระหว่าง และวังประทุมวันกับโรงเรียนเกษร เดิมอยู่ในพื้นที่นี้ แปลที่อยู่ ท่ามกลางพระนครไชยภูมิเหมาะที่สุดควรจะเป็นที่ตั้งมหาวิทยาลัยหลักพระนครสืบไป สภาจึงได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท ทรง พระมหากษัตริย์เป็นต้นเกล้า พระราชทานที่รายนี้ให้เข้าเช่าตามผลประโยชน์ของ พระคลังข้างที่ที่ได้เคย เคยว่านี้ และพระราชทานให้เช่าโดยไม่มีกำหนดปี นับว่า โรงเรียนนี้ได้รับพระบรมราชูปถัมภ์ส่วนพระองค์เป็นอย่างดีส่วนหนึ่ง"

ที่น่าสนใจยิ่ง คือ เมื่อจัดดำเนินการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ ไม่ได้สิทธิประโยชน์ ในมิ รัคณโกสินทร์ศก ๑๓๑ (พุทธศักราช ๒๔๕๖) พระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ได้ทำบันทึกรายการเห็นที่ จะจัดการยกฐานะโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ ขึ้นเป็นมหาวิทยาลัย เพื่อส่งไปให้พระยาภิรมย์ ธิบดีบัญชาการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ พิจารณา มีข้อความที่น่าสนใจโดยสรุปคือ การอุดมศึกษา คือ การศึกษาขั้นสูงนั้นจะจัดให้มีขึ้นในมหาวิทยาลัยแบ่งเป็น ๘ แผนก คือ

- ๑ วิชาแพทย์
- ๒ วิชาอาจารย์
- ๓ วิชาบัณฑิตยศาสตร์ (กฎหมาย)
- ๔ วิชา ราชบัณฑิตยศาสตร์ (วิชาหนังสืออย่างสูงและการเรียนภาษา)
- ๕ วิชาวชิราวุธ (การอินจิเนียร์)
- ๖ วิชาพาณิชย์การ (การค้าขาย)
- ๗ วิชาอภิศาสตร์ (การเพาะปลูก)
- ๘ ความรู้การบ้านเมือง (การทูตและโปลิติกและการปกครอง)

ส่วนนักเรียนของมหาวิทยาลัยจอร์เจียทั้ง ๒ ประเภทเรียกว่า นักเรียนในสำนักและนักเรียนนอกสำนัก “นักเรียนในสำนักนั้นก็จะได้อยู่กันในสำนักสถานต่างๆ ที่มีอยู่ จะมีอาจารย์เป็นผู้ปกครองอยู่ทุกสำนัก ส่วนนักเรียนนอกสำนักนั้นก็เข้ามาเยี่ยมกลับ” และนอกจากนี้แล้วยังมีรายละเอียดอื่นๆ อีกมาก กล่าวโดยสรุปความก็คือมันเทิดทึงกล่าวข้างต้น คือ โครงร่างที่จะศึกษากฎหมายโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นเป็นการศึกษารัฐมหาวิทยาลัยในอนาคตนั่นเอง

ในพุทธศักราช ๒๔๕๖ สภากรรมการจัดการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ ได้ปรึกษาคัดลงกันว่า จะก่อสร้างตึกใหญ่ของโรงเรียน หรือตึกบัญชาการเป็นแบบไทย โดยได้มอบให้คอกเตอร์ คาลด์ โคริง (Dr. Karl Dohring) นายช่างชาวเยอรมัน ซึ่งรับราชการในกระทรวงมหาดไทย และมีสเตอร์เฮคควาต ฮิลลี (Edward Healey) นายช่างชาวอังกฤษ ซึ่งรับราชการในกระทรวงธรรมการเป็นสถาปนิกผู้ออกแบบโดยให้ไปตรวจแบบไทยโบราณที่สุโขทัยและสวรรคโลกมาคึกปรุงขึ้นเป็นแบบตึกของโรงเรียน แบบร่างของตึกบัญชาการตลอดจนภูมิทัศน์ทั่วไปอันเป็นฝีมือของนายช่างทั้งสองยังคงเก็บรักษาไว้ ณ ซุฬ่างถรณ์มหาวิทยาลัยจนบัดนี้

ในปีรุ่งขึ้น คือ พุทธศักราช ๒๔๕๗ พระยารมรณศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) ได้เขียนบทความเรื่องโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวลงพิมพ์ในหนังสือ เรื่อง “ลัทธิรัฐ” และในเวลาไล่เลี่ยกันก็ได้มีหนังสือกราบทูลพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมยาคำราชราชานุภาพ (พระยศในขณะนั้น) นายกสภากรรมการจัดการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ แสดงแนวความคิดเกี่ยวกับการที่จะจัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นในอนาคต

ในบทความเรื่องโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เกริ่นความนำว่า

“มหาวิทยาลัยเป็นอาภรณ์สำหรับมหานครที่รุ่งเรืองแล้ว มหานครใดมีมหาวิทยาลัยที่ขึ้นชื่อเสียงสมจะชอวดได้ ก็ย่อมเป็นเครื่องเชิดชูเกียรติคุณของมหานครนั้น แม้ประเทศซึ่งเป็นที่ตั้งของมหานครอันประกอบด้วยเกียรติคุณเช่นนั้น ก็ย่อมได้ชื่อเสียงปรากฏความรุ่งเรืองแผ่ไพศาลไปในทิศทั้งปวงด้วยกรุงเทพมหานครของเราได้ ได้ก้าวขึ้นสู่ความรุ่งเรืองแล้วจึงได้เริ่มมีมหาวิทยาลัยสำหรับจะเป็นอาภรณ์อย่างมหานครอื่นๆ แต่การฟังได้เริ่มเมื่อวันที่ ๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๕๓ เมื่อประกาศตั้งโรงเรียนข้าราชการพลเรือนในต้นรัชกาลนี้ เป็นเวลาเพียง ๔ ปีเท่านั้น ความไม่เป็นไปของโรงเรียนซึ่งเป็นรากเหง้าเชื้องอกของมหาวิทยาลัยในช่วงหน้ายังไม่ทันปรากฏแก่ตามหาชน ข้าพเจ้าผู้ได้ทราบการงานของโรงเรียนข้าราชการพลเรือน จึงขอแสดงการณทั้งอดีตปัจจุบันและอนาคตของมหาวิทยาลัยนี้ เพื่อให้มหาชนชาวเราทราบไว้พอเป็นเค้า จะได้เป็นเครื่องส่งเสริมความปิติยินดีว่าพระมหากษัตริย์เป็นที่เชิดชูเกียรติคุณของประเทศที่รักแห่งเราจะได้มีมหาวิทยาลัยพระชอวดเขาได้สักวันหนึ่ง เพราะในบัดนี้มหาวิทยาลัยนั้นได้สมภาพแล้ว แต่หากยังเยาว์วัยอยู่เท่านั้น”

ลงท้าย พระยารธรรมศักดิ์มนตรี ผู้เขียนบทความเรื่องนี้ได้ตั้งคำถามว่า

“ถึงเวลาหรือยัง ที่จะจัดการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนให้จริงจังให้สมกับที่จะเป็นมหาวิทยาลัยของประเทศสยาม คือนักศึกษาชั้นสูงมีพอแล้วหรือ อาจารย์ชั้นสูงจะมีได้โดยสมควรหรือ งานสำหรับผู้เรียนสำเร็จแล้ว จะมีพร้อมคอยคนอยู่แล้วหรือ และเงินที่จะใช้จ่ายมีพอหรือ”

และในเรื่องเดียวกันนั่นเอง ท่านก็ได้แสดงความคิดเห็นของท่านว่า

“ถ้าจะให้เป็นมหาวิทยาลัยชั้นสูงสุดก็ยังไม่ถึงเวลา เพราะนักเรียนชั้นสูงของเราก็ยังไม่มีพอ เงินเราก็มีไม่พอที่จะจ้างอาจารย์แพงๆ แ่่งงานสำหรับให้ผู้เรียนสำเร็จแล้วให้ทำนั้น เราควรจะมีพอเป็นแน่...ใครมีวิชาชั้นสูงที่เรียนสำหรับให้ได้ก็ใครใครยังไม่ได้ถึงขั้นนั้น ก็หมายเอาแค่ประกาศนียบัตรสำหรับประเภทวิชาที่เรียน...ถึงเวลาทีเดียวที่จะรีบจัดการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนให้จริงจัง จะให้เต็มจำนวนให้เห็นมหาวิทยาลัยแห่งเมืองไทยเฉลิมเกียรติแห่งกรุงเทพพระมหานครในไม่ช้า”

ในปีพุทธศักราช ๒๔๕๘ กิจการของโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ ได้เจริญก้าวหน้าเป็นปีกแผ่นมั่นคงขึ้น มหาอำมาตย์โท พระยารธรรมศักดิ์มนตรี ปลัดทูลฉลอง กระทรวงธรรมการ ในเวลานั้น ได้มีโอกาสเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท กราบบังคมทูลเรียนพระราชบัญญัติพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยมีพระราชดำริถามว่า “ถึงเวลาที่เราจะตั้งมหาวิทยาลัยสมัยใหม่กับเขาบ้างได้หรือยัง” ทรงมีพระราชดำริว่า เราจำเป็นจะต้องเดินทางจัดเพื่อให้ถึงที่หมายทันอารยประเทศอื่น ทรงเห็นว่า

“ประเทศจัดก่อนเขาจำเป็นอยู่เองจะต้องเดินตามหนทาง ซึ่งต้องอ้อมวกเวียน เพราะต้องคิดเอาเอง ไม่มีแบบหย่าง ต้องใคร่ครุ่ที่ขอยอดจากที่รู้กันแล้ว ก่อนใคร่ครุ่ต้องทำมิกที่หากฎไปตามเพลงของการค้นคว้า ฉะนั้น นิติชนของเขาที่คอยคู่นิติกรคือ ทิมานท์ ว่ามีอะไรเกิดขึ้น จะได้ไหวตัวตามโดยจัดตั้งสัปดาห์วันให้พอเหมาะเดินเดินหย่าคอยเวลาเลย หย่างไรเสียเราก็ต้องการมหาวิทยาลัย ตั้งเสียเดี๋ยวนี้ทีเดียว จะได้เป็นศตาศึกษาของเมืองไทย ไม่เป็นแต่เพียงที่เพาะข้าราชการไว้ใช้”

พระราชพิธีก่อกองพระฤกษ์โรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ

เมื่อทรงตัดสินพระราชหฤทัยตั้งนี้มาแล้ว ทางฝ่ายโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ จึงกราบบังคมทูลพระกรุณาเชิญเสด็จพระราชดำเนินมาทรงวางศิลาฤกษ์ที่ก่อกองพระฤกษ์โรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ อันจะได้ใช้สำหรับเป็นอาคารเรียนของมหาวิทยาลัยต่อไปในอนาคต การพระราชพิธีครั้งนั้นกระทรวงวัง โดยกรมพระราชพิธีพิจารณาจะเห็นว่าเป็นการสำคัญยิ่งอย่างหนึ่งของบ้านเมือง จึงกำหนดคนวกเข้าเป็นการส่วนหนึ่งของการพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาประจำปี ซึ่งตรงกับวันที่ ๑ มกราคม คคองเป็นวันทรงรับเชิญเสด็จพระราชดำเนินมาทรงก่อกองพระฤกษ์โรงเรียนฯ ในวันที่ ๓ มกราคม ๒๔๕๙ หลังงานเฉลิมพระชนมพรรษา พุทธศักราช ๒๔๕๙ แล้วเพียงสองวัน

เมื่อใกล้จะถึงวันงานพระราชพิธีก่อกองพระฤกษ์โรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ คือในราวปลายเดือนธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๕๙ ทั้งคณาจารย์และนักเรียนของโรงเรียนต่างรู้สึกตื่นเต้นและเป็นเกียรติยศซึ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จพระราชดำเนินมาในการพิธีสำคัญๆ ของโรงเรียนได้มีการประชุมซักซ้อมแบ่งเป็นหน้าที่ที่ปฏิบัติกันเป็นหลายแผนก เช่น หน้าที่การเลี้ยง หน้าที่รับแขก และหน้าที่การตกแต่งประดับประดา เป็นต้น องค์สภานายกกรรมการสภาจัดการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ คือ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพ (พระยศในขณะนั้น) ทรงมีพระศรัทธาอันยิ่งว่า ในงานพระราชพิธีก่อกองพระฤกษ์ของโรงเรียนฯ พระองค์ท่านจะประทับทานโศภ และหมากพลูรูปเทียน เป็นเครื่องไทยธรรม สำหรับพระ ๑๐ รูป ที่เจริญพระพุทธมนต์ในการพระราชพิธีนี้ ส่วนนอกนั้นควรถวายเงิน จึงมีพระกระแสให้กราบทูล กราบบังคมทูลกรมพระองค์อื่น ท่านอื่นตามแต่จะศรัทธา

ในวันที่ ๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๕๙ ก่อนวันพระราชพิธีสองวัน เสวกเอก พระยาโหราธิบดี และโหรมีชื่อของกระทรวงวัง คำนวณพระฤกษ์มหาพุทธมณฑลการทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายกำหนดเวลาบ่าย ๔ โมง กับ ๗ นาทีเป็นปฐมฤกษ์ ไปจนถึงเวลา ๔ โมงเย็น กับ ๕๗ นาที เป็นที่สุดแห่งพระฤกษ์

นอกจากนี้ ทางโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีคำสั่งของโรงเรียนที่ ๒๐ ลงวันที่ ๒๗ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๕๗ กำหนดหน้าที่รายละเอียดของข้าราชการ เจ้าหน้าที่ และนักเรียนในวันเสด็จพระราชดำเนิน กับทั้งได้มีหนังสือเวียนไปตามกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ขอเชิญข้าราชการมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทในวันงานด้วย

ในวันพระราชพิธี คือ วันที่ ๓ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๕๙ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินโดยกระบวนรถยนต์พระที่นั่งมาถึงโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ ที่กำลังก่อสร้างเวลาประมาณ ๑๖ นาฬิกา รถยนต์พระที่นั่งหยุดที่หน้าบันไดโรงเรียนฯ ตรงหน้าห้องสวนมนต์ ตรงข้างทางเสด็จพระราชดำเนินมีนักเรียนของโรงเรียนรายทางรับเสด็จฯ มาโดยตลอด เสด็จพระราชดำเนินเข้าไปในห้องสวนมนต์ ทรงจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยแล้วประทับพระราชอาสน์ พระราชาคณะผู้เป็นประธานสงฆ์ถวายศีล ทรงศีล จบแล้วพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

กรมพระตำราขานภาพ สถานายกกรรมการจัดการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ ชำนาญงาน
กราบบังคมทูล แล้วพระราชทานพระราชดำรัสตอบ ในกระแสพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่ผู้มา
ร่วมชุมนุมในงานพิธีนั้น รับสั่งอย่างชัดเจนว่า อาคารที่สร้างใหม่จะให้เป็นที่พักการของ
มหาวิทยาลัยที่จะตั้งขึ้นในอนาคต มีความคืบหน้าหนึ่งในพระราชกระแสว่า

“วันนี้เรายินดีที่ได้รับเชิญให้มาวางศิลาฤกษ์สำหรับมหาวิทยาลัยนี้ เพราะเป็น
กิจอันหนึ่งซึ่งเราปรารถนาอยู่มาแต่แล้ว ที่จะยังการให้เป็นผลสำเร็จตามพระราช
ประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้ทรงพระราช
ปรารถนามานานแล้วในเรื่องที่จะให้มีมหาวิทยาลัยขึ้น สำหรับเป็นสถานอุดมศึกษา
ของชาวสยาม... ตัวเราเป็นรัชทายาท ซึ่งรู้สึกเป็นหน้าที่อันหนึ่งที่จะต้องทำกรานั้น
ให้สำเร็จตามพระราชประสงค์ ... เรามีความยินดีที่ได้เห็นการดำเนินการล่วงมาได้
มากแล้ว ในบัดนี้เราได้วางศิลาฤกษ์ด้วยความหวังที่ได้เห็นความคืบหน้าใน
อนาคตกาลแห่งมหาวิทยาลัยนี้ ...”

เมื่อจบพระราชดำรัสแล้ว เสด็จพระราชดำเนินไปตามเฉลียงของอาคารไปตามลาดพระบาท
ทรงวางศิลาพระฤกษ์ที่ห้องกลางของโรงเรียนแล้วเสด็จพระราชดำเนินกลับตามทางเดิม เมื่อประทับ
พระราชอาสน์ได้ทรงฟังสวดมนต์แล้ว สถานายกได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเริ่มมโนคติ คือ
เริ่มรัฐประศาสน์มโนคติอย่างหนึ่ง เริ่มธรรมศาสตร์มโนคติอย่างหนึ่ง และเริ่มคุณวิถีมโนคติอีกอย่างหนึ่ง
เป็นเครื่องบูชาพระคุณพระเจดีย์พระองค์ก่อนที่ผู้สืบจะได้รับพระราชทานเริ่มเช่นนั้นต่อไป
เสร็จแล้วพระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้กรรมการ อาจารย์ และนักเรียนเก่าของโรงเรียนเข้าเฝ้า
ทูลละอองธุลีพระบาทรับพระราชทานเริ่มตามลำดับ แล้วทรงลงพระบรมนามาภิไธยในสมุดของโรงเรียน

ก่อนเสด็จพระราชดำเนินกลับ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ไปเสวย
พระสุธารสชาติในห้องน้ำราที่โรงเรียนจัดถวาย สมควรแก่เวลาจึงเสด็จพระราชดำเนินกลับ

สถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หลังจากวันวางศิลาฤกษ์ได้ราวปีเศษ ในตอนปลายพุทธศักราช ๒๔๕๗ พระยาธรรมศักดิ์มนตรี ได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทรับพระราชทานพระบรมราโชบายเกี่ยวกับการที่จะจัดตั้งมหาวิทยาลัยเป็นครั้งสุดท้าย ในที่สุด ณ วันที่ ๒๖ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๕๗ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีสายพระราชหัตถเลขาที่ ๒๐/๗๔๓ พระราชทานพระยาธรรมศักดิ์มนตรีว่า

“ถึง พระยาธรรมศักดิ์มนตรี

ได้รับหนังสือลงวันที่ ๒๑ เดือนนี้ หาญเรื่องจะรวมโรงเรียนข้าราชการพลเรือนกับโรงเรียนแพทยาลัย ขึ้นเป็นมหาวิทยาลัย และบรรจุตำแหน่งนำที่ทางกระทรวงธรรมการนั้นทราบแล้ว ตามความเห็นที่ชี้แจงมานั้น เห็นชอบด้วยแล้ว ให้จัดการไปตามนี้”

และในวันเดียวกัน ได้มีประกาศพระบรมราชโองการประดิษฐานโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และโอนไปขึ้นอยู่ในกระทรวงธรรมการ ตั้งแต่วันที่ ๒๖ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๕๗ เป็นต้นไป

ในวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๐ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งกรมมหาวิทยาลัยขึ้นอีกกรมหนึ่งในกระทรวงธรรมการ เป็นกรมใหญ่ขึ้นตรงต่อกระทรวง ตำแหน่งหัวหน้าเป็นอันอธิบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอยู่ในสังกัดกรมนี้ พระเจ้าันตยยาเธอ กรมหมื่นไชยนาทนเรนทร ทรงดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมมหาวิทยาลัยเป็นพระองค์แรกและพระยาอนุกิจวิฑูรย์ (สันหัด เทพหัสดิน ณ อยุธยา) เป็นผู้บัญชาการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นคนแรก (ตำแหน่งหัวหน้าของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนี้ เปลี่ยนไปเรียกเป็นอธิการบดีใน พ.ศ. ๒๔๗๘)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเมื่อแรกตั้ง แบ่งเป็น ๔ คณะ คือ

๑. คณะแพทยศาสตร์ กงตั้งอยู่ที่โรงเรียนแพทยาลัยเดิม ณ ตำบลวังหลังหรือศิริราชพยาบาลมีพระยาเวชสิทธิ์ศรีภักดีสาธ (จรัส วิชาตแพทย์) เป็นคณบดี

๒. คณะรัฐประศาสนศาสตร์ ตั้งทำการสอนที่ตึกบัญชาการ คือ ตึกสร้างใหม่ถนนสนามม้า มีพระยาวิธานวิธานมคย์ (ศิริ เทพหัสดิน ณ อยุธยา) เป็นคณบดี

๓. คณะวิศวกรรมศาสตร์ ซึ่งรวมโรงเรียนมัธยมศึกษาใช้ตึกเดียวกับคณะรัฐประศาสนศาสตร์ มีพระยาณีพัทธกุลทงศ์ (ชิน บุณนาค) เป็นคณบดี

๔. คณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ซึ่งเปิดสอนที่วังใหม่หรือวังกลางทุ่ง (เป็นของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร มาแต่เดิม อยู่ในเขตกรีฑาสถานแห่งชาติในบัดนี้ ปัจจุบันตึกก็รื้อออกแล้ว) มี ม.จ.พูนศรีเกษม เกษมศรี เป็นคณบดี

ส่วนโรงเรียนฝึกหัดครูนั้น ทางราชการย้ายกลับไปสังกัดกรมศึกษาธิการกระทรวงธรรมการ
โรงเรียนกฎหมายก็ย้ายกลับไปสังกัดกระทรวงยุติธรรมตามเดิม

เมื่อได้จัดตั้งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยขึ้นแล้ว และขึ้นสังกัดอยู่ในกระทรวงธรรมการ
มหาวิทยาลัยอยู่ในระยะแรกตั้ง ยังไม่สามารถทำการเรียนการสอนถึงขั้นที่ประกาศปริญญาได้
ในเวลานั้นคงให้แค่แค่ประกาศนียบัตรเท่านั้น แต่ก็เป็นที่หวังกันว่าสักวันหนึ่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
จะมีศักยภาพที่จะให้ปริญญาได้ ส่วนในเรื่องทุนรอนที่จะจัดการศึกษาให้ได้ดังนั้นก็ พระยาธรรมศักดิ์
มนตรี ปลัดสูงสุดของกระทรวงธรรมการได้มีหนังสือกราบบังคมทูลว่า "...ที่คืนสระประทุมซึ่งได้รับ
พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ใช้เป็นโรงเรียน...บัดนี้ได้หมดวิธีขึ้นจนนับว่ามีกำไรแล้ว ห้องที่นี้
นับวันแต่จะเจริญ บัดนี้คิดลาที่เริ่มคิดขึ้นที่ปลายถนนบรรทัดทองตอนถนนหัวลำโพงแล้ว ค่อยไป
นักเขียนหนังสือที่ว่างเปล่ากลายเป็นบ้านแปงเมืองขึ้นจะได้เป็นทุนทรัพย์สำคัญอันหนึ่งสำหรับมหาวิทยาลัย
ผลประโยชน์อันนี้กับเงินทองที่ได้ตามงบประมาณ และอากรหยู่ที่อยู่ในกรมโยธา ทนทรงเรียบไร่ง
ข้าพระพุทธเจ้าหวังด้วยเกล้าฯ ว่าจะคอยแก้ปัญหาเรื่องเงินสำหรับมหาวิทยาลัยได้สำเร็จ"

เป็นอันว่าในตอนกลางแห่งรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวประเทศไทยก็ได้
มีมหาวิทยาลัยแห่งแรกเกิดขึ้น ณ วันที่ ๒๖ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๕๙ หลังจากที่ได้เตรียมการ
วางรากฐานกันมาหลายสิบปี ทั้งนี้ก็โดยอาศัยพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระจุลจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นกำลังอุดหนุนอย่างสำคัญ มิเช่นนั้นแล้ว
ก็ไม่อาจพยากรณ์หรือบอกได้เลยว่า มหาวิทยาลัยสำหรับเมืองไทยเกิดขึ้นเมื่อใด และการอุดมศึกษา
ของชาติจะเดินอยู่ที่ใดในเวลานี้

อีกไม่กี่เดือนนับจากวันนี้ ในวันที่ ๒๖ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๖๐ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ก็จะมียุคครบหนึ่งร้อยปีบริบูรณ์แล้ว ขอมหาวิทยาลัยอันเป็น "สถานอุดมศึกษาของชาวสยาม"
แห่งนี้ จงเจริญก้าวหน้า สมตามพระราชปรารภปรารถนา "ด้วยความหวังที่ได้แลเห็นความตั้งงาม
ในอนาคตกาล" ที่ปรากฏในถ้อยพระวาจา เมื่อวันที่ทรงวางศิลาพระฤกษ์โรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ
นั้น เทอญ

เอกสารจดหมายเหตุ

พระราชพิธีก่อพระฤกษ์โรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ

๓ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๕๘

กระทรวงวัง

วันที่ ๖ ธันวาคม

พุทธศักราช ๒๔๕๕

มหาเสวกตรี พระยาประชุมมงคลการ เวียน มหา-
อำมาตย์โท พระยาธรรมศักดิ์มนตรี ปลัดทูลฉลอง กระทรวง
ธรรมการ

การก่อกองทัพเรือเรียนข้าราชการพลเรือนตามที่ได้ทราบว่า
กระทรวงธรรมการได้กำหนดการไว้มีการเสด็จพระราชดำเนิน
ทรงวางศิลาฤกษ์นั้น บัดนี้กรมพระราชพิธีขอทราบว่าได้กำหนด
การไว้วันใดเวลาใดเป็นเวลาเสด็จพระราชดำเนิน ทางถนนใด
ในที่แห่งใด และมีกรมพระราชพิธีอย่างไรบ้าง เพื่อกระทรวงวัง
จะได้ลงในหมายกำหนดการเฉลิมพระชนมพรรษาศกนี้ ถ้าโปรด
ชี้แจงได้เร็วเพียงใดจะมีความยินดีมาก

ควรมีควรแล้วแต่จะโปรด

มหาเสวกตรี

พระยาประชุมมงคลการ
อธิบดี กรมพระราชพิธี

โรงเรียนข้าราชการพลเรือน

วันที่ ๒๒

วันจันทร ๒๕๕๕

กราบเรียนมหาอำมาตย์เอก เจ้าพระยาพระเสด็จ
สุเทนทรราชินดี กรมการผู้จัดการโรงเรียนข้าราชการพลเรือน
ด้วยพระเจ้ายรมวงษ์แห่งกรมพระตำราจราชานุภาพ
นายกกรมการสภาจัดการโรงเรียนข้าราชการพลเรือน มี
รับสั่งว่าในงานพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์โรงเรียนข้าราชการ
พลเรือน ในวันที่ ๓ มกราคมนี้ พระองค์ท่านจะประทานไตร
และหมากพลู ๑๐๐ เป็นเครื่องไทยธรรมสำหรับพระ ๑๐
รูปที่เจริญพระพุทธมนต์ในการพระราชพิธีนี้ และนอกนั้นควร
ถวายเงิน ให้ถวายทุกถวายเรียนตามกรมการ แล้วแต่จะ
ศรัทธา เงินสงฆ์ที่เสวกตรี ทดวงรรมภักดี สุ่มทนายขึ้นโรง
เรียนข้าราชการพลเรือน จึงขอประทานถวายเรียนให้เท่ากราบ
ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด

มหาอำมาตย์โท

รังษุมัญจาคกรโรงเรียนข้าราชการพลเรือน

พระที่นั่งภาณุมาศจรัญญู

วันที่ ๒๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๕

เรียน มหาอำมาตย์โท พระยาธรรมศักดิ์มนตรี
รั้งผู้บัญชาการโรงเรียนข้าราชการพลเรือน

ค่ากราบบังคมทูลของสภานายก ใน
งานก่อพระฤกษ์โรงเรียนข้าราชการพลเรือน วัน
ที่ ๓ มกราคม กับแผนที่และรายการพระราชพิธี
ได้รับแล้วและ ได้นำความกราบบังคมทูลแล้ว เป็น
อันใจได้ไม่ต้องแก้ไขอย่างใด ส่วนค่ากราบบังคมทูล
ทูลก็ให้บรรจุลงในศิลาพระฤกษ์ได้เรียบร้อย และผมได้
สอดค่ากราบบังคมทูลคืนมาพร้อมกับจดหมายนี้ด้วยแล
แล้ว

แล้วแต่จะโปรด

จางวางโท จ.ร. รัตนโกสินทร์

โรงเรียนข้าราชการพลเรือน

วันที่ ๒๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๘

ภาคที่

เรื่อง

เรื่อง

ถึง

ณ

ผู้รับ

เรียนนายบรรณาธิการ ทบม. ข. ๒๒๖

ขอทูลขอ อนุมัติ ขออนุญาต

ด้วยทบทวนเอกสารเรื่อง

ขอได้เรื่องราชการที่ เกี่ยวข้อง

เรื่องเรียนหนังสือที่ขอเรียนที่โรงเรียน

ที่โรงเรียนข้าราชการพลเรือน

ขอเรียนหนังสือที่

ขอเรียนหนังสือที่

ขอเรียนหนังสือที่

ขอเรียนหนังสือที่

ขอเรียนหนังสือที่

ขอเรียนหนังสือที่

ขอเรียนหนังสือที่

ขอเรียนหนังสือที่

ขอเรียนหนังสือที่

ขอเรียนหนังสือที่

ขอเรียนหนังสือที่

ขอเรียนหนังสือที่

ขอเรียนหนังสือที่

ที่ นพต. ๕๐๐๓ ร.๑๒๓๑/๑๒
มี ข. ๖๖/๑๒๓๑/๑๒
พ. ๑๒๓๑/๑๒๓๑/๑๒
พ. ๑๒๓๑/๑๒๓๑/๑๒
พ. ๑๒๓๑/๑๒๓๑/๑๒
พ. ๑๒๓๑/๑๒๓๑/๑๒

๑๒๓๑/๑๒๓๑/๑๒

๑๒๓๑/๑๒๓๑/๑๒

บทประพันธ์ของพี่หญิง

เรื่องปลา.

เนื้อเรื่องย่อ และเนื้อเรื่องย่อ ๒๖ ๖๐๐.

คำ: สำนวนสั้น ๆ และคำพูดสั้น ๆ

คำ: โลกสั้น ๆ และคำพูดสั้น ๆ

๕๑๕

๗/๑/๑๕๕๕

กรมข่าวกี

วันที่ ๓๐ ธันวาคม

พระพุทธศักราช ๒๔๕๔

เรียน มหาอำมาตย์โท พระยาธรรมศักดิ์มนตรี รัฐมนตรีว่าการโรงเรียน
ข้าราชการพลเรือน

ตามหนังสือของเจ้าคุณลงวันที่ ๒ เดือนนี้ ส่งขบวนการข้อมิเครื่อง
ปลูกโปะ เก้าอี้ สำหรับใช้ในการเสด็จพระราชดำเนินทอดพระอุศม์ โรง
เรียนข้าราชการพลเรือน นั้น

เจ้าคุณอธิบดีกรมข่าวกี มีบัญชาให้กระผมเรียนแน่ว่า ตามที่
เจ้าคุณข้อมิเครื่องฯ ไซ้ ท่านมีความยินดีช่วยเหลือ แต่สิ่งที่จะต้องไม่
มีให้ข้อมิ คือ โปะเลี้ยงอาหารพร้อมทั้งผ้าปู แต่โปะเล็กก็ง้ำน้ำร้อนหมักข้อมิ
นั้น กรมข่าวกีไม่มีไว้ราชการเลย แยกจากโปะข้อมิได้ถามความต้อง
การทั้งสิ้น จึงเรียนมาเพื่อทราบ

ควรมีควมถ้วนแก่ะไปรด

โปะให้โรงเรียน
๐/๓/๕๕

หัวหมื่น

พร. ๒๓๗๖ ๖/๑๐/๕๕

พ.ศ. ๒๔๕๖
กรมราชเลขาณการ

วันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๘

ขอประทานกราบทูล พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระกำแพงราชานุภาพ ทรงทราบฝ่า
พระบาท

ข้าพระพุทธเจ้าขอประทานส่งพระ
ราชคำรัสทูลบในวั้นพระราชพิธีกฐนพระฤกษ์
โรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อวันที่
๓ มกราคม ซึ่งได้ทรงตรวจแล้วถวาย
มาณบัดนี้ ๑ ฉบับ

อนึ่งข้าพระพุทธเจ้าได้ส่งพระราช
คำรัสทูลบนี้ไปเพื่อลงหนังสือพิมพ์ไทยควย
แล้ว

ควรมิควรรแล้วแต่จะโปรดเกล้าฯ

ข้าพระพุทธเจ้า
มนตรีมหาดไทย

หอพระสมุดวชิราวุธ
กรมศิลปากร
VAJIRANANA NATIONAL LIBRARY
BANGKOK

วันที่ ๘ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๘

ขอประทานกราบเรียน พระเดช
พระคุณ.

ขอโทษ
ที่หนังสือ
ส่งมาช้า

ด้วยมีรับสั่งเสด็จในกรมพระดำรงฯ
ให้เกล้าฯมส่งพระราชดำรัสตอบในการก่อ
ตั้งพระอุษัฏโรงเรียนข้าราชการพลเรือน ซึ่ง
พระยาบุรีนวราษฐ์นำส่งมาถวายมายังพระ
เดชพระคุณ แลทรงรับสั่งให้เกล้าฯมกราบ
เรียนมาว่า คำถวายไชยมงคลแด่พระราช
ดำรัสตอบ ^{เช่น} ดูโดยลงในหนังสือราชกิจจานุ
ขอบเจ้าคุณช่วยจัดส่งไปดั่งด้วย.

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด.

เกล้าฯม *ยุม ๘๖*

แพทย์ มัญจาคีรี

เลขที่ ๓๓๐

จดหมายที่ -

มาแต่ พระภิกษุวิมลคุณธรรม

เรื่อง สั่งว่า พระภิกษุวิมลคุณธรรม สิ้นวันพรรษา

ในศาลพระภูษา

ตรวจเห็น เจ้าอาวาส

เขียนสั่งวันที่ ๑๗ พ.ค. ๒๔

๑. ตั้งใจไปขึ้นหนังสือพระภิกษุ
 ๒. พ. ๑๑๐๖ รวบรวมออกพระ
 ๓. ๑๒๖๖ พระภิกษุวิมลคุณธรรม
 ๔. ๑๒๖๖ ไปได้จดหมาย ขอให้ทำ
 ๕. ๑๒๖๖ พระภิกษุวิมลคุณธรรม
 ๖. ๑๒๖๖ พระภิกษุวิมลคุณธรรม
 ๗. ๑๒๖๖ พระภิกษุวิมลคุณธรรม
 ๘. ๑๒๖๖ พระภิกษุวิมลคุณธรรม
 ๙. ๑๒๖๖ พระภิกษุวิมลคุณธรรม
 ๑๐. ๑๒๖๖ พระภิกษุวิมลคุณธรรม

๑๒๖๖

ที่

โรงเรียนข้าราชการพลเรือน

วันที่ ๑๐ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๑๘

แทน

ว่า

เรียน นายเสนาบดี นาย

เรียน

กราบเรียน นายเสนาบดี นาย

ถึง

เรียน นายเสนาบดี นาย

ขอ

เรียน นายเสนาบดี นาย

เรียน

เรียน นายเสนาบดี นาย

เรียน นายเสนาบดี นาย

เรียน นายเสนาบดี นาย

เรียน นายเสนาบดี นาย

เรียน นายเสนาบดี

เรียน นายเสนาบดี นาย

เรียน นายเสนาบดี นาย

เรียน นายเสนาบดี นาย

เรียน นายเสนาบดี นาย

เรียน นายเสนาบดี นาย

เรียน นายเสนาบดี นาย

เรียน นายเสนาบดี นาย

เรียน นายเสนาบดี นาย

เรียน นายเสนาบดี นาย

เรียน นายเสนาบดี นาย

Handwritten text in a cursive script, likely a list or account. The text is written on aged, yellowed paper and is oriented vertically. It appears to be a list of items or entries, possibly related to a ledger or inventory. The script is dense and difficult to decipher due to its cursive nature and the fading of the ink.

Handwritten signature or name at the bottom of the page, written in the same cursive script as the main text.

กระทรวงมหาดไทย

วันที่

เดือน

พ.ศ. ๒๔๕

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

เจ้าฟ้าชายกรมวิไลรัชมงคล

๑ งดพื้นที่ซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งใด
 ในท้องที่ของมหาดไทยหรือของ
 ๑๕๐๐ ไร่ขึ้นไป หรือในท้องที่ของ
 ๑๐๐๐ ไร่ขึ้นไป หรือในท้องที่ของ
 ๑๐๐๐ ไร่ขึ้นไป หรือในท้องที่ของ
 ๑๐๐๐ ไร่ขึ้นไป หรือในท้องที่ของ

๒ ๑๕๐๐ ไร่ขึ้นไป หรือในท้องที่
 ๑๕๐๐ ไร่ (หรือ ๑๕๐๐ ไร่) หรือในท้องที่
 ๑๕๐๐ ไร่ (หรือ ๑๕๐๐ ไร่) หรือในท้องที่
 ๑๕๐๐ ไร่ หรือในท้องที่ของ
 ๑๕๐๐ ไร่ หรือในท้องที่ของ
 ๑๕๐๐ ไร่ หรือในท้องที่ของ
 ๑๕๐๐ ไร่ หรือในท้องที่ของ
 ๑๕๐๐ ไร่ หรือในท้องที่ของ

กรมมหาดไทย

๑ ๑๕๐๐ ไร่ หรือในท้องที่
 ๑๕๐๐ ไร่ หรือในท้องที่

สำเนา

กระทรวงวัง

วันที่ ๑ มกราคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๔

ขอพระราชทานอภัยโทษพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม
ข้าพระพุทธเจ้า เสวกเอก พระยาโทราธิบดี กัมโบรมณีพร้อมกัน
ขอพระราชทานกำหนดพระฤกษ์สมโภชมงคลการ ด้วยทรงพระมหา
กรุณาโปรดเกล้าฯ ๗ ให้ตั้งการพระราชพิธีก่อรากโรงเรียนข้าราชการ
พลเรือน ทูลเกล้าฯ ๗ ถวายโดยทางสุริยคติกาล ซึ่งตรงกับจันทร์คติ
วารฤกษ์ ตามคำภีร์ฎีกาโทรศาสตรนิยม

ขอพระราชทานทูลเกล้าฯ ๗ ถวายวันจันทร์ที่ ๑๓ มกราคม
พระพุทธศักราช ๒๔๕๔ ตรงกับเดือนอ้ายแรม ๑๓ ค่ำ เวลาบ่าย
๔ โมง ๑๕ นาที ขอพระราชทานอัญเชิญเสด็จทรงแปรพระภักตร์
ผู้เบื้องมหามงคลทิศทักษิณก่อน แล้วจะไต่ทรงตั้งพระสัตยาธิษฐานทรง
วาง อัญหาค, อัญทอง, อัญเงิน, อย่างละ ๓ แผ่น เป็นปฐมฤกษ์
ไปจนถึงเวลาบ่าย ๔ โมงกับ ๑๕ นาที เป็นที่สุดตั้งพระฤกษ์
ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ๗

ข้าพระพุทธเจ้า

ขอพระ

เสวกเอก

พระยาโทราธิบดี

เสวกตรี

พระเทวโกล

รองเสวกโท

หลวงญาณเวท

รองเสวกตรี

ขุนเทพยากรรณ

รองเสวกตรี

ขุนโลกพยากรรณ

บัญชีของเงินที่บรรจุในการก่อพระฤกษ์

โรงเรียนมหาดเล็กหลวงวัดสุทัศน์

๑. เทียนแดงทศกรามงกุฏหนัก ๒ สลึง • เทียนแดงทศกราม
งกุฏหนักสลึง • เทียนแดงทศกรามงกุฏหนักเหลือง • รวม ๓ เทียน
หนัก ๕๖ กมั่ว

๒. ทองหกดวงหนักสลึง • หนักเหลือง • หนัก ๒ โป •
รวม ๓ เทียน หนัก ๒๕ กมั่ว

๓. เงินเทียนบาทกรามงกุฏหนัก • บาท • หนัก ๒ สลึง •
หนักสลึง • หนักเหลือง • หนัก ๒ โป • รวม ๕ เทียน หนัก • บาท
๕๕ กมั่ว

๔. เงินเทียนบาทกรามข้าง ๓ เสี้ยวหนัก • บาท • หนัก ๒ สลึง
หนักสลึง • รวม ๓ เทียน หนัก • บาท ๙๕ กมั่ว

๕. เงินบาทหกดวงหนัก • บาท • หนัก ๒ สลึง หนักสลึง •
หนักเหลือง • หนัก ๒ โป • หนักโพ • รวม ๖ เทียน หนัก • บาท
๙๗ กมั่ว

๖. ไปรสมี ๒ สดางค์ • อย่าง ๓ สดางค์ • อย่าง ๕ สดางค์ •
อย่าง ๑๐ สดางค์ • อย่าง ๑๕ สดางค์ • รวม ๕ ดวง

๗. ธนบัตร ๕ บาท • ธนบัตร ๑๐ สดางค์ ๕ สดางค์ •
รวม ๕ บาท ๑๖ สดางค์ หนัก ๕ บาท ๑๖ กมั่ว

รวมทั้งสิ้นเป็น ๒๐ เทียน

สิ่งของในโรงเรียนสำหรับงานศพ

มรณพิธีโกศศพ

- (๑) มรณพิธีโรงเรียนตั้งที่ถนนวัง - ๑ แผ่น
 ก. มรณพิธีโรงเรียน ที่นางสาวแก้วสิงห์จาง ๑
 ข. มรณพิธีโรงเรียน ๑
 ค. มรณพิธีโรงเรียน ๑
- (๒) มรณพิธีโรงเรียน - ๑ แผ่น
- (๓) มรณพิธีโรงเรียนสำหรับงานศพ - ๑ แผ่น
 ก. มรณพิธีโรงเรียน ๑
- (๔) มรณพิธีโรงเรียนสำหรับงานศพ - ๑ แผ่น
 ก. มรณพิธีโรงเรียน
 ข. มรณพิธีโรงเรียน
 ค. มรณพิธีโรงเรียน
 ง. มรณพิธีโรงเรียน
 จ. มรณพิธีโรงเรียน
 ฉ. มรณพิธีโรงเรียน
- (๕) มรณพิธีโรงเรียนสำหรับงานศพ - ๑ แผ่น
 ก. มรณพิธีโรงเรียนสำหรับงานศพ ๑
 ข. มรณพิธีโรงเรียนสำหรับงานศพ ๑
 ค. มรณพิธีโรงเรียนสำหรับงานศพ ๑
 ง. มรณพิธีโรงเรียนสำหรับงานศพ ๑
 จ. มรณพิธีโรงเรียนสำหรับงานศพ ๑
 ฉ. มรณพิธีโรงเรียนสำหรับงานศพ ๑

แบบผังห้องหนังสือและตู้หนังสือ (รวม ๑๕ ตู้)	๑	เล่ม
พงศาวดารชนบทพระวรวงศ์เธอ	๑	"
ระเบียบการโรงเรียนข้าราชการ พลเรือน พ.ศ. ๒๕๕๑	๑	"
แถลงการณ์โรงเรียนข้าราชการ พลเรือน เล่ม ๑ (รวม ๑๖๓๓๓)	๑	"
คำแห่งราชการโรงเรียนข้าราชการ พลเรือน พ.ศ. ๒๕๕๔	๑	ฉบับ
ฉันทวี เล่ม ๑	๑	เล่ม
ฉันทวี	๑	"
วิชาจารย์	๑	พัน
ยุทธโลก	๑	"
(๒) คำกล่าวถึงคุณผลของนายคณาจารย์ข้าราชการ โรงเรียนข้าราชการพลเรือน ในวันครบระชุกษ์	๑	ฉบับ

แพนท มิตซึฮารุ เลขที่ ๓๘๕
จดหมาย ที่ ๓๑๓๖๖ มาแต่ กรมสถิติชั่งตวงวัด
 เรื่อง ส่งบัญชีของ, ๓๓, ๓๖

ความขึ้นเจ้าที่

เงินส่งวันที่

ก.ค.

บัญชีเงินขึ้น ๑๖๖
~~เรื่อง~~ กรมสถิติชั่งตวงวัด
 ลงวันที่ ๖๖๖ และ ๖๖๖
 ผู้จัดทำบัญชี ๖๖๖๖๖๖๖๖
 ใ้ส่งให้ กรมสถิติชั่งตวงวัด
 กรมสถิติ

กรมศิลปากร

ที่ ๗๑๓๖๖

วันที่ ๒ มกราคม พระพุทธศักราช ๒๕๕๔

เรียน มหาอำมาตย์โท พระยาธรรมศักดิ์มนตรี

ปลัดทูลฉลองกระทรวงธรรมการ

ตามหมายกระทรวงวังลงวันที่ ๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๔

สั่งให้กรมศิลปากรรับซื้อไปมิดทอง, นาค, เงิน, เมื่อมิดเสร็จแล้ว
ให้นำส่งต่อเจ้าคุณ สำหรับหุ้มเกล้าฯ ถวายทรงถ่อพระดุขันธ์
โรงเรียนข้าราชการพลเรือนวันที่ ๓ เดือนนี้

กรมศิลปากรได้รับซื้อแต่จกการมิดทอง, นาค, เงิน,
ตามหมายแล้วเสร็จอย่างละ ๓ แผ่น คงได้ส่งมายังเจ้าคุณ
พร้อมกันหนังสือนี้ด้วยแล้ว.

แล้วแต่จะโปรด

เสวกเอก พระยา...

พระยา...

จากกรม

พระที่นั่งภาณุมาศจรัส

วันที่ ๑๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๕

เรียน เจ้าคุณธรรมศักดิ์มนตรี ทราบ

จดหมายของเจ้าคุณเมื่อวันที่ ๑๔ เดือน

นี้พร้อมทั้งร่างประกาศพระบรมราชโองการสำหรับ

บรรดาในเสนาภระฤกษ์โรงเรียนข้าราชการพลเรือนซึ่ง

ได้รับแล้วทราบข้อความตลอดทุกประการ ยมไฉน

ขึ้นสูงเกล้าว่าถวายตลอดพระเนตรแล้ว มีพระราช

ดำรัสว่าแนอนใช้ได้

เพราะฉะนั้นขอส่งร่างประกาศพระบรม

ราชโองการฉบับคืนมายังเจ้าคุณพร้อมทั้งจดหมายฉบับ

นี้ด้วยแล้ว

แล้วแต่จะโปรด

ทูลเกล้าฯ ถวาย
พระที่นั่งภาณุมาศจรัส

อธิบดีกรมมหาดเล็ก

คำนำ

ประกาศพระบรมราชโองการ
บรรพในศิลาพระฤกษ์โรงเรียนข้าราชการพลเรือน
ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

(พระบรมนามาภิไธย)

ศุภมัสดุ พระพุทธศาสนกาลเป็นอดีตกาล ๒๔๕๔ พรรษา
กาลปัตยุบัน จันทรโคจร ศศิสัมพันธ์ นิกสิระมาส ภาพักษ์
เทวสี คติจันทรवार สุริยคติกาล มกราคมมาส คติยสุรทิน
โดยกาลนิยม

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล เจ้าอรรคร
มหาบุรุษบรมราชาธิราช พิณิตประชานารถมหาสมมติวงษ์
อติสยพงษ์วิมลรัตน์ วรชติยราชินิกโรคม จากุรัตนคตบรมมหา
จักรพรรดิราชสังกาศ อุกโทสุชาติสังสุทธเคราะหณี จักรี
บรมนารถ จุฬาลงกรณ์ราชวรังกูร บรมมงกุฏนเรนทรสุ
สันตคิวงษ์วิสิษฐุ สุสาธิตบุรพาธิการ อุดมกคุณุภาวินีหาร
อติเรกบุญฤทธิ ธิญ์ถักษณวิจิตร โสภากยสรพวงค์ มหา
ชโนตตะมางคประเนตบาทบงกชบุคคล ประสิทธิสรพศุภผล
อุดมบรมสุขุมาลัย ทิพยเทพาวตาดไพศาลเกียรติคุณอดุลย
พิเศษ สรรพเทเวศรานุรักษ์ บูริมศักดิ์สมยาเทพทวาราวดี
ศรีมหาบุรุษสุตสมบัติ เสนางคนิกรรัตนอัศวโกศล ประพนธ
ปรีชามัทวสมาจาร บริบูรณ์คุณสารสยามาหินคร วรุตเมก
ราชคิลก มหาปรีวารนายก อนันตมหันตวรฤทธิเดช สรรพ

วิเศษศิรินทร บรมชนกาศิรสมมต ประสิทธิ์วรัยศมโศคม
บรมราชสมบติ นพปฎลเศวตฉัตรราชดิษฐ์ ศิริวัคโนปลักษณ์
มหาบรมราชาภิเศกามิสิต สรรพศทิสวีชิตไชย สกลมโ
ศวรียมมหาสวามินทร์ มหเสวรมตินทรมหารามาธิราชวโรคม
บรมนารชชาติอาชาวไศรย พุทชาติไทรรัตนสรวารักษ์อุคฺลย
ศักดิ์อรรคนเวศรามาธิบดี เมศคากรฎาสิทธิ์ลหุภัย อโนป
ไมยบุญการ สกลไพศาลมหารัชฎาภิเษนทร์ ปรเมนทร
ชรมิกมหาราชาธิราช บรมนารชยพิศร์ พระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว อันได้เสด็จเดลิงถวัลยราชสมบติบรมราชาภิเศก
สืบสันตติวงศ์เป็นพระเจ้าแผ่นดินใหญ่พระองค์ที่ ๖ ในมหจักรี
บรมราชวงศ์ ซึ่งได้ประคิษฐาน และดำรงกรุงเทวมหานคร
อมรัตนโกสินทร์มตินทรายุทธยา มหาคิลกภพนพรัตนราชธานี
บุรีรมย์ อุดมราชนิเวศน์มหาสถาน อันเป็นพระบรมราชธานี
ใหญ่ในประเทศสยามทั้งฝ่ายเหนือฝ่ายใต้ และมณฑลประเทศ
มลายูประเทศ ทรงพระอนุสรค่านึงถึงโรงเรียนมหาคเล็ก
ซึ่งสมเด็จบรมชนกาธิราชเจ้าได้ทรงสถาปนาขึ้นไว้ เพื่อ
เป็นที่ฝึกหัดนักเรียนมหาคเล็กในวิชารัฐประศาสน์ สำหรับ
ออกมารับราชการสนองพระเดชพระคุณในกระทรวงมหาคไทย
เป็นอาทิ ว่าถึงเวลาแล้วที่จะขยายการโรงเรียนให้กว้าง
ขวางออกไป สำหรับฝึกหัดมหาคเล็กนักเรียนให้เข้ารับราช
การได้ทุกกระทรวงทบวงการ จัดการโรงเรียนให้เป็นแผนก

วิทยาต่าง ๆ เช่น วิชาวิทยาศาสตร์ กฎหมาย การต่างประเทศ
การเกษตร การช่าง การแพทย์ การครู เป็นต้น เพื่อจะ
ได้เป็นมหาวิทยาลัยสง่าพระนครต่อไป จึงทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาโรงเรียนมหาดเล็กเดิมขึ้นเป็น
โรงเรียนชั้นอุดมศึกษา พระราชทานนามว่า โรงเรียนข้า
ราชการพลเรือน ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้า
อยู่หัว เสด็จพระบรมนามาภิไธยในสมเด็จพระบรมชนก
ษิราชเจ้า เป็นการสนองพระเดชพระคุณให้สมพระบรม
ราชประสงค์ดังที่ทรงตั้งพระราชหฤทัยไว้ แล้วพระราช
ทานเงินซึ่งราษฎรเรียกรายกันสร้างพระบรมรูปทรงม้าเป็น
อนุสาวรีย์ถวายแด่สมเด็จพระบรมชนกนาถ พระปิยะมหา
ราชของประชาราษฎร์พระองค์นั้น ซึ่งยังมีเหลืออยู่นับรวม
ทั้งดอกเบ็ญจนี้ เป็นเงิน ๔๒๖,๖๗๒ บาท ๔๙ สตางค์
สำหรับเป็นทุนปลูกสร้างมหาวิทยาลัยต่อไป ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้กำหนดที่ดินพระคลังข้างที่ไว้เป็นเขต
โรงเรียน ทิศเหนือจรดถนนสระประทุม ทิศใต้จรดถนนหัว
ลำโพง ทิศตะวันออกจรดถนนสนามม้า ทิศตะวันตกจรดคลอง
สวนหลวง สิริรวมเป็นเนื้อที่ ๑๓๐๕ ไร่ การปลูกสร้าง
มหาวิทยาลัย โดยพระบรมราชประสงค์ ได้เริ่มแล้วแต่
วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พระพุทธศักราช ๒๔๕๑ บัดนี้การได้
เป็นรูปขึ้นแล้ว สมควรจะทรงวางศิลาพระฤกษ์ได้ จึงทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานจัดเตรียมการพระ

ราชพิธีไว้พร้อมสรรพ

ครั้นณวันที่ ๓ มกราคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๔ เวลา
บ่าย ๔ โมง ๗ นาที - ๘ นาที ได้ปฐมฤกษ์ พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงวางศิลาพระฤกษ์ในท่ามกลางพิธี
สงฆ์และพราหมณ์

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จากฤกษ์ระแสงพระ
บรมราชโองการนี้ บรรจุไว้ในศิลาพระฤกษ์พร้อมด้วยแบบ
รูปโรงเรียนและแผนที่อาณาเขตโรงเรียน เมื่อวันที่ ๓
มกราคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๔ เป็นวันที่ ๑๔๘๐ ในรัชกาล
ปัจจุบันนี้

ราชการพระราชพิธีอัญเชิญพระพุทธรูป

โรงเรียนข้าราชการพลเรือน

วันที่ ๓ มกราคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๕

๑. รถพระที่นั่งซึ่งผูกหน้าขบวนรถไฟโรงเรียนตรงหน้าห้อง
สวดมนต์ เสด็จทรงรถเวียนและทรงภิเษกด้วย ประทับพระ
ราชอาสน์ สภานายกอ่านรายงานกราบบังคมทูล มีพระราช
ดำรัสสั่ง

๒. เสด็จพระราชดำเนินทวยเจียงโดยทางลาดพระ
บาท (มีลูกศรหมายถึงเส้นแดงในแผนที่) ประทับวางศิลาพระ
พุทธรูปของกลางของโรงเรียน

๓. เสด็จทอดมิตตามทางเดิม ประทับในห้องสวดมนต์
สภานายกกราบบังคมทูล ทูลเกล้าฯ ถวายเข็ม พระราช
ทานเข็มบรมถาวร อาจารย์ และนักเรียนเก่า และทรง
เซ็นพระบรมนามาภิไธยในสมุดของโรงเรียน

๔. เสด็จเยี่ยมข้าราชการในวงน้ำชาเสร็จแล้ว เสด็จทอด

ในการพระราชพิธีก่อพระฤกษ์โรงเรียนข้าราชการ
พลเรือน ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
วันที่ ๓ มกราคม คชนี้ ในอาจารย์ นักเรียนและพนักงาน
ยืนหน้าที่ถันคังต่อไปนี้

หน้าที่การเลี้ยง ส.อ.หม่อมอมรวงศ์วิจิตรพงษ์

ส.ท.พระบรมมหาราชวัง ร.ส.อ.หลวงพิสัยพิทยากร
ร.ส.ม. ชุมพรภาวาศาณี ร.ส.ท.จัน ศุขวณิช ร.ส.ท.
เจือ กัมมัทเรียน

หน้าที่รับแขก ส.อ.พระอนุชาธิบดียาบุศาร นาย

เอ.จี.เกรง ส.ท.หลวงอนุชิตยัตถการ ส.ท.หลวง
มกุฎวิมลยาเสริม นายถิ.โอ.การ์ตโรส นายวิบูลย์
ร.ส.ท.ชุมพร นายจนิช ร.ส.ท.พร้อม ร.ส.ท.เกษม
กัมมัทเรียน

(กองรับแขกนี้เมื่อเสร็จพระราชพิธีถึงแล้ว สมทบ
ไปช่วยในหน้าที่การเลี้ยง)

หน้าที่การยกแท่ง ส.อ.พระอนุชาธิบดียาบุศาร

ส.ท.หลวงอนุชิตยัตถการ ส.ท.หลวงมกุฎวิมลยาเสริม
นายถิ.โอ.ประสิทธิ์ ร.ส.ท.สุนธยานักเรณิก ร.ส.ท.พร้อม
ร.ส.ท.เกษม ร.ส.ท.เปลื้อง กัมมัทเรียน

หน้าที่จัดกองเก็บทรัพย์สินและวางขามนักรเรียน ส.ท.หลวง
เทศการุณยคุณ กับนักเรียนผู้ใหญ่นักกอง และนักเรียน

(นักเรียนรายทางโรงเรียนทั้งตัวนักเรียนข้าราชการพลเรือน
กองเก็บทรัพย์สินทั้งตัวเฝ้า ระหว่างเวลาสี่เสด็จประทับอยู่กอง
จัดกองเฝ้ากองเก็บทรัพย์สินวางขามนักรเรียนบริเวณสี่กั๊กโรงเรียน)

หน้าที่จัดพระราชดำรัส ร.ส.ท.สุนนิทรราช กับเสมียน
รวเลข ๒ นาย

(ต้องคลั่งเสด็จและนั่งเร็วที่สุด อย่างช้าเพียงในวังรุ่งขึ้น)

หน้าที่รับรองผู้แทนหนังสือพิมพ์ ส.ท.หลวงพิพิธการ
กับนักเรียน

หน้าที่ขายรูป ร.ส.ท.สุนนารถสนิท

(๑. รูปพระวอนเสด็จพระราชดำเนียร ไปเห็นตึกโรงเรียน
กับ ๒. รูปห้องสมุดมณฑล เวลาเสด็จมาทักถามรายงานกรรมาชิก
กับ ๓. รูปเวลาทรงวางศิลาพระฤกษ์ กับ ๔. รูปนักเรียนเก่าที่มา
ในวันนั้น ถ้าอาจจะจัดได้ เรียกโรเบิตเดนมาร์กเป็นผู้ขาย)

หน้าที่โคมไฟ ส.ท.หลวงเทศการุณยคุณ ร.ส.ท.หลวง
ลักษณวิวัฒน์ ขุนราชเวมากับพนักงานวารโรง

หน้าที่รับส่งเข้าของ ร.ส.ท.ขุนนิจารณ์ผู้พิทักษ์ กับพนักงาน
วารโรง

หน้าที่รักษาและรับจ่ายเครื่องใช้สำนักงานและระหว่างงาน
ส.ท.พระประยูรวงศ์ ร.ส.ท.หลวงธรรมาธิบดี กับเสมียน

เรื่องงาน

เจ้าหน้าที่ประจำงานในผู้บัญชาการมณฑลติดต่อกับเจ้าหน้าที่ตั้งมือง

ส.ท.พระภักดีกรมการ ร.ต.ท.จิตร

เจ้าหน้าที่เวลาพระราชทานเข็ม ผู้บัญชาการเป็นผู้ถวาย เสด็จ

บุตรเป็นผู้จัดเข็ม สำหรับในมาวิเทศนอกไกล ผู้ช่วยราชการแทน
นั้นก็เป็นผู้จ่ายชื่อ ร.ต.ท.ขุนบรมภาคทศที่เป็นผู้แจกสมุดพระราช
กำหนดเข็มแก่ผู้ที่ได้รับพระราชทานเข็มแล้ว

เจ้าหน้าที่เหล่านี้ เมื่อมีข้อสงสัยในวิธีทำอย่างใด ให้รีบ
ชี้แจงและทูลถามผู้บัญชาการ จะพูดทาง ส.ท.พระภักดีกรมการ
ก็ได้ แล้วแล้วแล้ว

อึ่งไบระท้วงโรงเรียนฝึกกองทัพบกนี้ คงจะมีงานหรือมี
การสั่งเสียพิเศษอีก เพราะฉะนั้นขอให้มาประจำการเป็นปกติ
ทุกวันจนกว่าจะเรียบร้อย

โรงเรียนตำรวจทหารเรือ

ตั้งแต่วันที่ ๒๖ ธันวาคม พระพุทธศักราช ๒๔๘๘

(ลงนาม) มหาอำมาตย์โท พระยามรรณโกศลมนตรี

รั้งผู้บัญชาการ

การฝังรากโรงเรียนข้าราชการพลเรือน

สิ่งที่ระทงกระเทียม

๑. เกรียงเงิน เกรียงสำหรับพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง และเมื่อเสร็จแล้วทูล
เกล้า ฯ ถวายเป็นที่ระทง เวลาตั้งในพิธีควรมี
พานทองรอง

เกรียงอันนี้ทำด้วยเงิน ค้ำมเป็นงาคว่ำกลม
ที่ใบเกรียงตามขอบมีอักษรจากวันก่อนพระฤกษ์ กลาง
มีลายเป็นรูปโรงเรียนข้าราชการพลเรือนที่จะก่อ
สร้างขึ้น

๒. เกรียงขรมคา ควรมีสัก ๓ เกรียง
สำหรับพระบรมวงษานุวงศ์และข้าทูลละอองธุลีพระบาท
ใช้เกรียงฝรั่งที่ทำอย่างดีแล้วก็ได้ ค้ำมควรพันผ้า
ขาวเสียด้วย

× ๓. ทับสีสำหรับปักปูน ควรมีทับสีถม ๑ คัน
สำหรับทรง และทับสีทองขาวที่ทำอย่างแข็งแรงอีก
๑ คัน สำหรับพระบรมวงษานุวงศ์ ฯลฯ

× ๔. อิฐ สำหรับก่อมี ๕ แผ่น คือ อิฐทอง ๓
อิฐนาก ๓ อิฐเงิน ๓ และมีผ้าสีชมพูพันกลางทุกแผ่น
เป็นหน้าที่ของเราที่จะจักส่งให้กรมสมมพลเรือนมี

ทองนากเงิน และเป็นหน้าที่ของกรมสนม
พลเรือนถวาย

× ๕. โต๊ะหมู่บูชา เป็นหน้าที่ของ
กรมสนมพลเรือนจัด

× ๖. พระพุทธรูป ที่ตั้งในพระราชนิธิ
นี้ ควรขอจากกระทรวงวัง

× ๗. ฉันทมโหฬาร ต้องมีฉันทมโหฬาร
สำหรับรับสมณูปถัมภ์

× ๘. หมอนน้ำมนต์ (พระเก้า) ต้องมี
หมอนน้ำของ นาก เงิน สำหรับตั้งใน
พิธีเพื่อทำน้ำมนต์สมณูปถัมภ์

× ๙. พิณพาทย์และแตรสังข์ ในเวลา
ทรงบำเพ็ญกุศล มีประโคมพิณพาทย์และแตร
สังข์ ควรขอกระทรวงวัง

× ๑๐. อาสน์สงฆ์และกระโถนขันน้ำ ควร
ขอให้กระทรวงวังสั่ง สำหรับพระสวดมนต์
๑๑. รูปในงานนี้

× ๑๑. ขันทองและผ้าเช็ดพระหัตถ์ เมื่อ
เวลาทรงบำเพ็ญแล้ว ต้องมีขันสำหรับชำระพระ
หัตถ์ และผ้าเช็ดพระหัตถ์คอยถวายด้วย

× ๑๒. เครื่องถาดและเก้าอี้ ควรขอ
ให้กรมวราศน์เขาช่วยเหลือและจัดการให้

× ๑๓. ของไทยทานถวายพระ สำหรับ

ถวายพระ ๑๑ รูป ทรงพระเคนเมื่อทรงก้อ
พระฤกษ์แล้ว

× ๑๔. พิธีโหรและพราหมณ์ รอบบริเวณ
ที่ท่าพิชัยนี้ ต้องมีกัณฑ์กระคาดและธง (พระยา
ประชากรว่าเป็นของกะชาวม) และวงสายสิญจน์
รอบมายรรอบที่ฝังราก และที่มุม ๔ มุม กัณฑ์มี
ราชวัตรและคนกลว้ยกันช้อย และมีศาลเพียง
ตา มีโหรมีพราหมณ์มาทำพิธีด้วย

๑๕. หีบ (บรรจุสิ่งของที่ฝัง) เป็นหีบ
สองชั้น ชั้นในทำด้วยตะกั่ว ชั้นนอกทำด้วย
ทองเหลือง และควรชุบทองเสียบด้วย และหีบ
นี้เวลาฝังในพิธีควรมีโคมคหรือคาคุ่มเพื่อความ
เรียบร้อย

๑๖. รูป (Plan) คือรูปโรงเรียนที่
ก่อสร้าง และถ้าจะมีรูปสถานที่สำคัญใกล้เคียง
ด้วยก็ได้ สำหรับบรรจุในหีบ

๑๗. เงินค่าง ๆ และพระราชลัญจกร
และหนังสือพิมพ์ในราชการ ฯลฯ สำหรับ
บรรจุในหีบ เป็นหน้าที่ของกระทรวงมุรธาธร
จัดส่งมา

๑๘. พระราชปรารภสร้างโรงเรียน
สำหรับบรรจุในหีบ เป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่
จะเรียบเรียงขึ้นทุกเกล้า ๆ ถวายทรงตรวจก่อน

๑๘. เส้าปิ่นจั้น สำนักรับทายนอนศิลาฝา
ครอบนั้น ควรทำประดับประดาอย่างงดงาม
และเชือกสายรอกสำนักรับทรงนั้นต้องหุ้มผ้าขาว
กล้วย

๒๑. พิธีพระ ในพระราชพิธีดังกล่าว
เคยมีพระเจริญพระศุภสมนต์ ๑๑ รูป ที่เคย
ปฏิบัติกันอยู่มี ๒ วิธี คือวิธี ๑ เสด็จทั้งพระ
สวดมนต์ จบแล้วจึงเสด็จทรงก่พระฤกษ์ (วิธี
นี้มักเป็นงานฉักรากพระตำหนัก) อีกวิธี ๑ ก็
เสด็จพระเสด็จก่อนในเวลาเช้า บ่ายพระสวด
มนต์แล้ว และเตรียมคอกอยู่ พอเสด็จถึงก็ทรง
รุกเขียนเครื่องนมัสการและเสด็จทรงก่พระฤกษ์
พระสวดชัยนิโต เมื่อทรงก่เสร็จแล้วเสด็จมา
ทรงประเคนของไทยทาน พระสงฆ์ถวายอภิวาท
แล้วเป็นเสร็จ

๒๑. สมุคดงนาม ควรมีสมุคดงชื่อ
สำนักรับผู้มาในวันนั้นเต็ม ๑ ควรทำอย่างงดงาม

๒๒. การเลี้ยงน้ำชา ควรเลี้ยงใน
ระหว่างเวลาพระสวดมนต์ หรือในเวลาเสด็จ
ฉักรากแล้วและยังประทับอยู่ก็ได้ แล้วแก่จะเหมาะจะ

๒๓. ใบเจริญ ไม่จำเป็นต้องมีเพราะ
เป็นการหลวง ควรทำหนังสือบอกเป็นทางราชการ
การทุกกระทรวงทุกกรมให้ทราบ

๒๘. รายงานและประวัติของโรงเรียน
สำหรับสถานายกอ่านถวายในเสด็จพระราช
ดำเนินตั้งรอก

๒๙. การพระราชทานเข็ม

157
ฉบับที่

สมุดทูลของ
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ

ทำกราบบังคมทูลของนายถนอมการ
ทูลเกล้าฯ ถวายเจ้านครราชสีมา
ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
วันที่ ๓ มกราคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๘

โรงเรียนข้าราชการพลเรือน

วันที่ _____ เดือน _____ พ.ศ. ๒๐๐๘

ขอเคารพฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ด้วยเจิมบ้นจิตสำหรับโรงเรียนข้าราชการพลเรือน
 ซึ่งสร้างขึ้นตามพระราชบัญญัติขึ้น บัดนี้สร้างเสร็จทันที่จะ
 พระราชทานในวันเสด็จพระราชดำเนินก่อพระฤกษ์โรงเรียน
 ข้าราชการพลเรือนในวันนี้ได้ กรรมการโรงเรียนข้าราชการพล
 เรือน ปรากฏเห็นด้วยเกล้า ๆ พร้อมกันว่า ถ้าทมหพระฤกษ์
 ไปตรงเกล้า ๆ ทรงรับเจิมนั้นเป็นเครื่องบูชาพระคุณกรรมที่จะ
 ทูลเกล้า ๆ ถวายจนเกาะพระองค์ก่อน จะเป็นเกียรติยศ
 แก่โรงเรียนเป็นอันมาก เจิมบ้นจิตในเวลานี้กำหนด
 เป็น ๓ อย่าง คือเจิมวิภูรูประคัลภ์บ้นจิตอย่างหนึ่ง
 เจิมธรรมศาสตร์บ้นจิตอย่างหนึ่ง เจิมคุณบ้นจิตอย่างหนึ่ง
 เมื่อกรรมการปรึกษากันว่าจะควรถวายเจิมบ้นจิตอย่างไร
 กรรมการมีความเห็นพร้อมกันว่า ใ้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรง
 พระคุณกรรมบริบูรณ์ทั้ง ๓ อย่าง ทรงปกครองพระราชอาณา
 จักรด้วยวิภูราภิบาละนิน ภายอันล้นสุดมคัมภีร์ภาพ ยิ่งประริยชน์
 ใ้ผู้บังเกิดแก่มหาชนยิ่งกว่าผู้อื่น ๆ ส่วนธรรมศาสตร์นั้นเล่า

ก็ทรงรอบรู้จำน้าำนานู . เเนติย์ฉิททังหลายได้พร้อมกันยกบ่อง
 ฑะเกียรติยศเป็นเนติบัณฑิตเป็นพยานอยู่ ส่วนครุศาสตร์นั้น
 ใ้ไ้ผ่าลของรฐิฑะบาททงฑะคุณธรรมในพระเป็รจำญานที่รอบรู้
 ปากกฏทัวไปแม้ในนาๆปะเท่ศ นอกจากนี้ยังได้ทงนำเพ็ญ
 ฑาจริยวัตรใ้ให้บังเกิดประนิยชนแก่มหาชนอีกเป็นอันมาก แม้จะ
 ยกท้ออย่างแก่เรื่องเสีบว เพียงเทศนาปลุกใจเสื่อ่น่าที่ฑะ
 ราชทาน ก็ประกอบคัวคุณธรรมอย่างลิกซึ่ง อันใ้ใ้วิสัยผู้อื่น
 อันฉิได้ทงฑาจริยคุณเป็นอย่างสูงจะนิพนธ์ได้ ฑาตรียเหตุ
 ทังปวงนี้ กรรมการเห็นพร้อมกันว่า ควรจะทูลเกล้าฯ
 ทกายเข้มบัณฑิตทัง ๓ อย่างจึงจะสมกับฑะคุณธรรม จึงพร้อม
 กันใ้ข้าฑะพฑรเจ้ากกราบเข้คมทูลขอฑะราชทานฑะบรมราชา
 อนุญาตทกายเข้มบัณฑิตทัง ๓ อย่างในวันเสด็จก่อฑะระฤกษ์
 โรมเรียน ก่อนที่ผู้อื่นจะใ้รับฑะราชทาน
 ด้วยเกล้าฑ้าบกระหม่อม ขอเศาะ:

พระราชดำรัสตอบ

เมื่อสภากรรมาการทูลเกล้าฯ ถวายเข็มนัดจิต

เรามีความชอบใจที่ให้เข็มนัดจิตทั้ง ๓ พันแก่เรา
เรามีความยินดีไม่รู้ว่าจะตอบอย่างไร เราจะตั้งใจอุปถัมภ์
ให้กิจการได้เป็นไปสำเร็จตามความมุ่งหมายและความพยายาม
ของกรรมาการ

พระราชดำรัสตอบ

ในวันพระราชพิธีกฐนพระอุปัชฌาย์โรงเรียนข้าราชการพลเรือน
ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

วันที่ ๓ มกราคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๔

วันนี้เรามีความยินดีเป็นที่สุดที่ได้รับอัญเชิญให้มาวางศิลา
อุปัชฌาย์สำหรับมหาวิทยาลัยนี้ เพราะเป็นกิจอันหนึ่งซึ่งเราปรารถนา
อยู่มาเนิ่นแล้ว ที่จะยังการให้เป็นผลสำเร็จตามพระราชประสงค์ของ
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้ทรงพระ
ราชปรารภมานานแล้วในเรื่องที่จะให้มีมหาวิทยาลัยขึ้นสำหรับเป็น
สถานอุดมศึกษาของชาวสยาม แต่ในรัชสมัยของพระองค์ยังมีเหตุ
กีดขวาง ซึ่งการนี้จะดำเนินไปไม่ได้ตลอดไปร้ง ทั่วเราผู้เป็น
รัชทายาทจึงรู้สึกเป็นหน้าที่อันหนึ่งที่จะต้องทำการนี้ให้สำเร็จตาม
พระราชประสงค์ โดยรู้ก่อนว่าเมื่อได้ทำสำเร็จแล้วจะเป็นเครื่อง
เพิ่มพูนพระเกียรติยศ เป็นราชานุสาวรีย์เป็นที่คำนึงถึงพระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบิษยมหาราชของชาติไทย
เรา เป็นการสมควรยิ่งนักที่จะสร้างพระราชานุสาวรีย์อันใหญ่และ
ถาวรเช่นนี้ ทั้งจะได้เป็นเครื่องที่จะทำให้บังเกิดประโยชน์แก่
ชาติไทยไม่มีเวลาเสื่อมสูญด้วย เรามีความยินดีที่ได้เห็นการดำเนิน
ล่วงมาได้มากแล้ว ในบัดนี้เราจะได้วางศิลาอุปัชฌาย์ด้วยความหวัง
ที่จะได้เห็นความดีความงามในอนาคตกาลแห่งมหาวิทยาลัยนี้ ส่วน

การที่ดำเนินไปได้จนเป็นรูปถึงเพียงนี้แล้ว ก็ด้วยอาศัยความ
อุสาหะของกรรมการผู้ได้รับมอบหน้าที่เป็นผู้อำนวยการประกอบ
กับความอุสาหะแห่งบรรดาผู้ที่มีหน้าที่เป็นครูอาจารย์สั่งสอนใน
โรงเรียนนี้ ขอให้กรรมการที่ได้รับมอบหน้าที่ไปจากเราให้เป็น
ผู้อำนวยการโรงเรียน จงได้รับความพอใจของเรา แล้ว
และขอให้แสดงความพอใจของเรานี้แก่ครูอาจารย์ทั้งหลายที่
พยายามทำการตามหน้าที่อย่างสามารถด้วย ขอจงมีความเจริญ
ศิริสวัสดิ์ชีพิตนมงคลด้วยกัน ความมุ่งหมายและกิจการซึ่งต่างก็ตั้ง
หน้าพยายามเพื่อจะให้เป็นความดีความงามแก่มหาวิทยาลัยใน
เบื้องต้นนั้น ก็ขอให้ได้เป็นผลสำเร็จสมปรารถนาโดยเร็ว เทอญ

คำกราบบังคมทูลของนายกสภากรรมการ
ทูลเกล้าฯ ถวายเข็มบังเหียนโรงเรียนข้าราชการพลเรือน
ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
วันที่ ๓ มกราคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๔

ขอเลขาฝ่าฝืนของสุลตีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ด้วยเข็มขัดศีกษาสำหรับโรงเรียนข้าราชการพลเรือน
ซึ่งสร้างขึ้นตามพระราชบัญญัตินี้ บัดนี้สร้างสำเร็จกันที่จะ
พระราชทานในวันเสด็จพระราชดำเนินก่อนพระฤกษ์โรงเรียน
ข้าราชการพลเรือนได้ กรรมการโรงเรียนข้าราชการพล
เรือนปลุกษาเห็นด้วยเกล้า ๆ พร้อมกันว่า ถ้าทรงพระกรุณา
โปรดเกล้า ๆ ทรงรับเข็มนี้ เป็นเครื่องบูชาที่จะทูลเกล้า ๆ
ถวายขอเวลาพระองค์ก่อน จะเป็นเกียรติยศนถโรงเรียนเป็น
อันมาก เข็มขัดศีกษาในเวลานี้ กำหนดเป็น ๓ อย่าง คือ เข็ม
รัฐประศาสน์ขัดศีกษาอย่างหนึ่ง เข็มธรรมศาสตร์ขัดศีกษาอย่าง
หนึ่ง เข็มคุณุขัดศีกษาอย่างหนึ่ง เมื่อกรรมการปลุกษากันว่า
จะควรถวายเข็มขัดศีกษาอย่างไร กรรมการมีความเห็นพร้อม
กันว่า ใตฝ่าฝืนของสุลตีพระบาททรงพระคุณุธรรมบริบูรณ์ทั้ง ๓
อย่าง ทรงปกครองพระราชอาณาจักรด้วยรัฐวิภาละโณบาย
อันสุขุมคัมภีรภาพ ยังประโยชน์ให้บังเกิดแก่มหาชนยิ่งกว่า
ผู้อื่น ๆ ส่วนธรรมศาสตร์นั้นแล้ว ก็ทรงรอบรู้ชำนาญไปแก่นเ
เนติขัดศีกษาทั้งหลายไว้พร้อมกันยกย่องพระเกียรติยศ เป็นเนติ
ขัดศีกษาเป็นพยานอยู่ ส่วนคุณุศาสตร์นั้นใตฝ่าฝืนของสุลตีพระบาท
ทรงพระคุณุธรรมในพระปรีชาญาณที่รอบรู้ปรากฏทั่วไปแก่นเ
นา ๆ ประเทศ นอกจากนี้ยังได้ทรงบำเพ็ญอจจาวิริยวัตรให้
บังเกิดประโยชน์แก่มหาชนอีกเป็นอันมาก แม้จะยกตัวอย่าง
แต่เรื่องเดียว เพียงเทศนาปลุกใจเสื่อป่าที่พระราชทาน ก็

ประกอบด้วยคุณธรรมอย่างลึกซึ้ง อันใช้วิสัยผู้อื่นอันมิได้ทรง
อาจารย์คุณเป็นอย่างสูงจะนิพนธ์ได้ อาศรัยเหตุทั้งปวงนี้
กรรมการเห็นพร้อมกันว่า ควรจะทูลเกล้า ฯ ถวายเข็ม
มัญจาคีรี ๓ อย่าง จึงจะสมกับพระคุณธรรม จึงพร้อมกัน
ให้ข้าพระพุทธเจ้ากราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชา
บัญชาถวายเข็มมัญจาคีรี ๓ อย่างในวันเสด็จออกพระฤกษ์โรง
เรียน ก่อนที่ผู้อื่นจะได้รับพระราชทาน

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

คำกราบบังคมทูลของนายถนอมการ
ในวันพระราชพิธีก่อกองพระฤกษ์โรงเรียนข้าราชการพลเรือน
ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ณวันที่ ๓ มกราคม พระพุทธศักราช ๒๔๔๔

คำกราบบัญจกษัตริย์ของนายกสภากรรมการ

ในวันพระราชพิธีอภิเษกสมรส ณ โรงเรียนข้าราชการพลเรือน
ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ณ วันที่ ๓ มกราคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๔

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม
จำเริญแก่ไภยฝ่าละอองธุลีพระบาท เสด็จขึ้นเถลิงถวัลย
ราชสมบัติ สันองพระองค์สมเด็จพระบรมชนกนาถ ที่ได้
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาโรงเรียนมหาดเล็ก
ซึ่งสมเด็จพระบรมชนกนาถ ได้ทรงเริ่มตั้งขึ้นแล้วเป็นโรง
เรียนชั้นอุดมศึกษา สอนวิชาหลายแขนง มีแผนกภูมิ -
ประศาสตร์ศึกษาเป็นอาทิ พระราชทานนามว่า โรงเรียน
ข้าราชการพลเรือน ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว เพื่อเฉลิมพระบรมนามาภิไธย และสนองพระเดช
พระคุณให้สมเด็จพระบรมราชประสงค์ ในสมเด็จพระบรมชนกา
ธิราชเจ้า อันนี้เป็นปฐมราชกรณียกิจสำคัญส่วนหนึ่ง มัคนี้
การโรงเรียนข้าราชการพลเรือนได้เป็นรูปขึ้นโดยพระบรม
ราชูปถัมภ์ จนได้เริ่มการปลูกสร้างอย่างถาวร ได้เสด็จ
มาประทับอยู่ในท่ามกลางพระบรมวงศานุวงศ์เสนาอำมาตย์
ราชเสวกบริวารณที่นี้ เพื่อจะทรงวางศิลาพระฤกษ์ให้เป็น
ศิวิลวิสัยศึกษามงคลแก่มหาวชิราวุธ อันจะได้เป็นหลักเฉลิม
พระนครสืบไป ข้าพระพุทธขอเจ้าขอพระราชทานพระบรม

ราชวโรกาส ถวายบังคมทูลรายงานการโรงเรียนข้าราชการ
การพลเรือนโดยควรแก่เวลา ดังต่อไปนี้

โรงเรียนมหาดเล็กซึ่งได้เป็นรากเหง้าแก่มูลแห่ง
โรงเรียนข้าราชการพลเรือนนี้ ได้เริ่มตั้งขึ้นเมื่อพระพุทธ
ศักราช ๒๔๔๕ อาศรัยเหตุที่พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง
พระปิยมหาราช ได้ทรงพระราชปรารภถึงการจัดการปกครอง
มณฑลหัวเมืองตามพระราชบัญญัติปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๔๐
ว่า ข้าราชการที่ขึ้นจากชั้นขุนหมื่นนายเวร โดยปรกคิยอม
ไม่เข้ารับอยู่ในตักทักแห่งรัฐประศาสน์นโยบาย และไม่เข้าใจ
จนยธรรมนิยมในพระราชฐาน ส่วนมหาดเล็กซึ่งได้โอกาส
ศึกษาข้าราชการในพระราชสำนัก แล้วและเปนมหาดเล็ก
รายงาน สึกตักราชการจนมีความสามารถ จึงทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้ขอรับราชการมีตำแหน่งในกระทรวงทบวง
การตามโบราณราชประเพณีนั้น บัดนี้วิธีราชการก็ได้เปลี่ยนแปลง
ไปแล้ว ราชการไม่ได้อาศัยในท้องพระโรงเหมือนแต่ก่อน
ต้องแบ่งออกการงานเป็นกระทรวง กำหนดความรับผิดชอบ
เป็นชั้น ๆ ละเรียกชื่อขึ้น เจ้ากระทรวงต่างก็แสวงหา
นักเขียน ซึ่งมีภูมิรู้เจ้าสีกตักราชการตามกระทรวง มหาดเล็ก
ในชั้นตักทักนั้นหาได้มีโอกาสเรียนราชการทั่วไปเหมือนดัง
แต่ก่อนไม่ ทรงพระราชดำริห์โดยพระปฤชาญาณอันสุชุมที่จะ
ทรงแก้ไขการสีกตักข้าราชการโดยควรแก่ความต้องการแห่งสมัย
แก่ความบกพร่องทั้งสองสถาน ประสมประสารให้เหมาะสมกัน

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนมหาดเล็กขึ้น
สำหรับฝึกสอนบุตรข้าราชการและนักเรียนที่มีภูมิลำเนาวิชาสามัญ
เป็นนัยต่อมาแล้ว ให้รับอยู่ในวิชาปฏิรูปประเทศ พระราชนิยม
และขนบธรรมเนียมในพระราชสำนัก โดยควรแก่หน้าที่
สำหรับส่งออกไปเป็นมหาดเล็กรายงาน แล้วเข้าทำหน้าที่
ราชการตามวุฒิความสามารถในกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ
มีกระทรวงปกครองท้องถิ่นเป็นต้น

ครั้นมาถึงรัชสมัยของไต่่หย่าลของจุฬีพระบาท ทรงกระ
หนักด้วยพระญาณทัศนะสอดส่องถึงวิธีการอันพึงเป็นไปในสมัยนี้
โดยถูกต้องแห่งชาติ พอเสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติ จึงได้
มีประกาศพระบรมราชโองการลงวันที่ ๖ มกราคม พระพุทธ
ศักราช ๒๔๕๓ อันเป็นวันที่ ๕๖ ในรัชกาลแห่งไต่่หย่าลของ
จุฬีพระบาท ให้สถาปนาโรงเรียนมหาดเล็กเป็นโรงเรียน
ข้าราชการพลเรือน ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว ขยายภาวเรียนให้กว้างขวางออกไป แบ่งแยก
วิชาเป็นประเภท ๆ เช่น กฎหมาย ภูมิประเทศ การต่างประเทศ
การเกษตร การช่าง การครุ และการแพทย์ เป็นต้น
โดยควรแก่เวลาที่จะจัดได้ สำหรับฝึกหัดข้าราชการ ส่งออก
รับราชการตามกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ ทั่วไป ทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีกรรมการจัดการเป็นสภาอันหนึ่ง
สำหรับวินิจฉัยกิจการ ก่อนที่จะนำความขึ้นกราบบังคมทูล
พระกรุณา และให้เสนาบดีกระทรวงซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับราชการ

ที่จะต้องผูกพันในสถานนี้เป็นสมาชิกพิเศษของสถานี้ ตาม
เวลาที่จะมีกิจอันเกี่ยวเนื่องกัน โปรดเกล้า ฯ พระราชทาน
เงินที่ราษฎรเรียกรวบรวมกันสร้างพระบรมรูปเป็นอนุสาวรีย์ ใน
สมเด็จพระบรมชนกนาถ พระปิยมหาราช ซึ่งยังเหลืออยู่
นับทั้งคอกเบี้ยรวมกันในบัญชีนี้เป็นเงิน ๔๘๖,๖๗๒ บาท
๔๙ สตางค์ เป็นทุนสำหรับทำการปลูกสร้างโรงเรียนต่อไป
กับโปรดเกล้า ฯ ให้ตราพระราชกำหนดเพิ่มโรงเรียนข้าราชการ
การพลเรือน สำหรับพระราชทานเป็นบำเหน็จแก่นักเรียน
ผู้เรียนวิชาสำเร็จจากโรงเรียนและผู้ทรงคุณวุฒิสมควรได้รับ
ความยกย่องเป็นชั้นมัธยมศึกษาด้วย

สภาพกรรมการโรงเรียนโคกคำในราชการตามพระบรม
ราโชบาย และด้วยกำลังแห่งพระบรมราชูปถัมภ์ได้จัดโรงเรียน
เรียนมหาดเล็กเป็นต้นแรกปฏิรูปประศาสน์ ส่วนโรงเรียน
อื่น ๆ ซึ่งสมควรจะสมทบเข้าเป็นต้นแรกของโรงเรียนข้าราชการ
การพลเรือน อันกระทรวงต่าง ๆ ได้จัดตั้งขึ้นบ้างแล้วนั้น
คืออยู่ในบังคับบัญชาของกระทรวงใด ก็ได้ขอให้จัดไปตามเดิม
ก่อน คือโรงเรียนกฎหมายอยู่ในบังคับบัญชาของกระทรวง
ยุติธรรม โรงเรียนฝึกหัดครูกับโรงเรียนราชแพทยาลัย
อยู่ในบังคับบัญชาของกระทรวงธรรมการ ในชั้นต้นนี้เพียงแก่
รวบรวมระเบียบการของโรงเรียนนั้น ๆ ให้อุปการ และพิมพ์
เป็นเล่มเดียวกันขึ้นไว้ เรียกว่าระเบียบการโรงเรียนข้าราชการ
การพลเรือน ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ขอให้ได้ความรู้สึกว่าตนเองนั้น ๆ ของโรงเรียนข้าราชการ
 ทดเรียนนั้นจะรวมกันเข้าเป็นมหาวิทยาลัยนี้เมื่ออยู่แล้ว เป็น
 แยกกันอยู่ที่ต่าง ๆ กัน และการบังคับบัญชาให้
 รวมกันไม่ สมควรเปรียบเทียบการอันรวมกันนี้ ได้พิมพ์ขึ้นเป็นครั้งแรก
 เมื่อพระพุทธศักราช ๒๔๕๙ มีโรงเรียน ๔ แผนก คือ
 แผนกปริญญาวิทยาศาสตรศึกษา ซึ่งตั้งอยู่ในพระบรมมหาราชวัง
 และอยู่ในหน้าที่บังคับบัญชาของสภากรรมการโดยตรง กับ
 แผนกกฎหมายซึ่งตั้งอยู่ใกล้กระทรวงยุติธรรม อยู่ในบังคับ
 บัญชาของกระทรวงยุติธรรม และแผนกฝึกหัดครู ซึ่งตั้งอยู่
 ที่บ้านสมเด็จเจ้าพระยา แผนกวิชาแพทยศาสตร์ ซึ่งตั้งอยู่ที่วังหลัง
 ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาทั้งสองแห่ง อยู่ในบังคับ
 บัญชาของกระทรวงธรรมการ ในระหว่างศก ๒๔๕๙ เมื่อ
 กำลังรวบรวมพิมพ์ระเบียบการโรงเรียนข้าราชการทดเรียน
 นั้นเอง ได้จัดโรงเรียนที่วังประทุมวัน ซึ่งเดิมเป็นโรงเรียน
 กระทรวงเกษตร์ โอนมาสมทบกับโรงเรียนข้าราชการทด
 เรียน เป็นแผนกชั้นตรีศึกษาขึ้นอีกแผนกหนึ่ง การจัดโรง
 เรียนชั้นการศึกษาที่ประทุมวันนี้ ทั้งสถานที่และจำนวนอาจารย์
 จำนวนนักเรียนในท้องที่ที่จะรวมโรงเรียนแผนกอื่นเข้ามาสมทบ
 กันได้อีกด้วย สภากรรมการโรงเรียนข้าราชการทดเรียน
 จึงได้มีโอนโรงเรียนฝึกหัดครูจากกระทรวงธรรมการ มา
 รวมตั้งที่วังประทุมวัน จัดเป็นแผนกครูศึกษาศศกศก ๒๔๕๘
 ต่อมาในศกนี้เองประจวบคราวที่ควรระยกโรงเรียนแผนก

รัฐประศาสนศึกษาในพระบรมมหาราชวัง ไปสมทบกันที่
โรงเรียนประถมวันใหม่ เพื่อให้เป็นการรวมทุนรวมคนและรวม
กำลังสวดกัณฑ์ประการต่าง ๆ ทั้งรูปการด้วยวิธีรวมกันไป
แต่ยังมีที่เดียว จึงได้ย้ายโรงเรียนรัฐประศาสนศึกษา
ในพระบรมมหาราชวังไปสมทบที่โรงเรียนประถมวันใหม่ เมื่อ
วันที่ ๙ ตุลาคม ศกนี้ อันเป็นเวลาเปิดเรียนภาค ๒ ของปี
เพราะฉะนั้นในมัธยมนี้โรงเรียนที่อยู่ในสังกัดมัธยมศึกษาโดยตรง
ของสภากรรณการ อันได้สมทบรวมกันทั้งที่ตำบลประถมวัน
แล้วนั้น จึงมี ๓ แผนก คือแผนกรัฐประศาสนศึกษา มีนัก
เรียนรวม ๕๐ คน แผนกมัธยมศึกษา มีนักเรียนรวม ๕๐ คน
กับแผนกกุรุศึกษามีนักเรียนรวม ๑๐๕ คน รวมทั้ง ๓ แผนก
มีนักเรียนรวม ๒๐๕ คน

ในการจัดตั้งโรงเรียนข้าราชการพลเรือน อันจะเป็น
มหาวิทยาลัยสำหรับพระนครนี้ มีความชักชวนข้อสำคัญมาแต่
แรกเรื่องหนึ่ง คือเรื่องภูมิที่ ๆ จะสร้างโรงเรียน เพราะ
โรงเรียนทั้งหมดนี้ จะมารวมกันเข้าเป็นโรงเรียนข้าราชการ
พลเรือน ทั้งแยกย้ายอยู่ในที่ต่าง ๆ ไม่มีโรงเรียนใด
ซึ่งภูมิที่จะพอ หรือจะเหมาะแก่การที่จะรวมตั้งเป็นมหาวิทยาลัย
ได้ จะหาที่ใหม่ให้เหมาะสมเหลือกำลัง ธรรมดาการปลูกหากัน
มีรูที่จะทำประการใด ที่จะแก้ไขความชักชวนเรื่องภูมิที่ได้กล่าว
เสร็จสวดกัณฑ์ เมื่อความทราบได้ป่าของอุทิศพระบาท จึง
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาต

ได้สร้างโรงเรียนในเขตรที่พระคลังข้างที่ ๆ สระประทุมนี้
มีกำหนดเนื้อที่ถึง ๑๓๐๘ ไร่ หิศทวันออกกถนนสนามม้า
ทิศวันตกกคลองสวนหลวง หิศเหนือสุดถนนสระประทุม
ทิศใต้สุดถนนหัวดำโหลง

อาศรัยพระมหากษัตริย์ทั้งนี้ อันเป็นพระมหากษัตริย์โดย
ทรงสละประโยชน์ในส่วนพระองค์ ก่อประโยชน์แก่บ้านเมือง
จึงปกแผ่ถึงความซัดซังข้อสำคัญ มีภูมิที่ทั้งเหมาะและพอ
แก่การตั้งมหาวิทยาลัยได้ เมื่อการปลูกสร้างในที่นี้แล้วเสร็จ
ได้ขยายการต่อนครมหานุก โรงเรียนข้าราชการพลเรือน
ระมัญักเรียนได้ ๑๐๐๐ คน สึกที่ลงมือสร้างอยู่แล้วหลังนี้เป็น
แต่ส่วนหนึ่ง เมื่อเสร็จแล้วจะระมัญักเรียนได้ ๕๐๐ คน
จะเป็นโอกาสรัยโรงเรียนตนเองขึ้น ๆ มาสมทบ เพื่อรวม
กำลังและความมุ่งหมายได้อีก กว้างพื้นที่แห่งศึกหลังนี้ มี
ทั้งสูงชันเป็น ๕๐๐๐ ตารางเมตร บริษัทลูเซอร์เป็นผู้รับทำ
ในราคา ๕๐๐,๐๐๐บาท ได้เริ่มก่อสร้างมาแต่วันที่ ๑ กุมภาพันธ์
พ.ศ. ๒๔๕๙ กำหนดสัญญาว่าจะแล้วใน ๑๕ เดือน

บัดนี้ได้ศุภฤกษ์เนื่องในอภิธิกนิคมทางมงคลสมัยเฉลิมพระ
ชนมพรรษา ซึ่งประชาชนทุกชาติทุกชั้นในระมัญากาศึกี้ มีเอกฉันท
พร้อมใจกันถวายนพระพรในใ้พ่่าลของจุลิตพระบาท ขอให้ทรง
พระเจริญสรวทสิวิสวัสดิ์กิตติขมมงคล พระชนมายุสุขุขทุกประการ
ในเวลาจุคมฤกษ์อันนี้ ข้าพระพุทธเจ้าขอเชิญเชิญใ้พ่่าลของ
จุลิตพระบาททรงวางที่อาพระฤกษ์ เพื่อเป็นสิวิสวัสดิ์กิตติขมมงคล
แก่โรงเรียนข้าราชการพลเรือนต่อไป ด้วยอำนาจพระบรม

ราชูปถัมภ์และพระบรมราชโอรสยอ สภากรรมการจัดการ
โรงเรียนข้าราชการพลเรือน เชื้อมันควยเกล้า ๆ ว่าการ
โรงเรียนข้าราชการพลเรือนจะได้สำเร็จเป็นมหาวิทยาลัย
ได้ตั้งพระราชประสงค์

ควยเกล้าควยกระหม่อม

ขอกระ

โรงเรียนข้าราชการพลเรือน

โรงเรียนมหาดเล็ก

วันที่ เดือน ปี

ทำกฏฉบับนี้ตามทูลขอของเจ้านายกรมการ
 ในวันพระอาทิตย์ขึ้นพระฤกษ์โรงเรียนข้าราชการพลเรือน
 ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ณ วันที่ ๓ มกราคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๔

ขอเถาะ ฝ่าละอองธุลีพระบาทยกเกล้าปกกระหม่อม
 ทิเทียมแต่ไท้ฝ่าละอองธุลีพระบาท เลิศฟ้าขึ้น
 เสด็จทรงวิมลราชสมบัติ สมองพระองค์สมเด็จพระ
 บรมชนกเดวท ก็ไ้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
 ไ้สถาปนาโรงเรียนมหาดเล็ก ซึ่งสมเด็จพระบรม
 ชนกเดวท ไ้ทรงเริ่มตั้งขึ้นแล้วเป็นโรงเรียนชั้น
 อุดมศึกษา สอนวิชาหลายประเภท มีแผนกวิชา
 ประศาสนศึกษาเป็นอาทิ พระราชทานนามว่า

โองวเรียนทำราชการพลเรือน ของพระบาทสมเด็จพระ
 พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อเฉลิมพระบรม
 เถมาภิเษย และสนองพระเดชพระคุณให้สม
 พระบรมราชประสงค์ ในสมเด็จพระบรม
 ชนกาทิราชไท่ อันนี้เป็นปฐมราชการณีกิจสำคัญ
 ส่วนหนึ่ง บัดนี้การโรงเรียนข้าราชการพลเรือน
 ได้เป็นรูปขึ้นโดยพระบรมราชูปถัมภ์ จนได้เริ่ม
 การปลูกสร้างอย่างถาวร ได้เสด็จมาประทับ
 อยู่ในท่ามกลางพระบรมวงศานุวงศ์เสด็จมาท
 ษเสวยกบวิพารณที่นี้ เพื่อระทรงวางศิลา
 พระฤกษ์ให้เป็นศิวิลวิสัยพัฒนมณฑล
 แก่มหาวิทยาลัย อันจะได้ไปนหลักเฉลิม
 พระนครสืบไป ข้าพระพุทธเจ้าขอพระรชทาน
 พระบรมราชวโรกาส กราบบังคมทูลทูลทูล

การโรงเรียนข้าราชการพลเรือนโดยกรมแก้ไขเวลา
ตั้งต่อไปนี้

โรงเรียนมหาดเล็กซึ่งได้เป็นรบกโรงเรียนเก่า
มูลแห่งโรงเรียนข้าราชการพลเรือนนี้ ได้เริ่มตั้ง
ขึ้นเมื่อพระพุทธศักราช ๒๔๔๕ ภายหลังที่
พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง พระปิยมหา
ราช ได้ทรงพระราชปรีชาสั่งการจัดการปกครอง
มณฑลหัวเมืองตามพระราชบัญญัติปกครองท้อง
ที่ พ.ศ. ๒๔๔๐ ทั่ว ข้าราชการที่ขึ้นทูลเกล้าขึ้นทูล
โดยเร็ว โดยปรกคิยอมไม่อาวรอขู่ในหลักแห่ง
รัฐประศาสน์ และไม่เห็นใจชนบทรบเร่
ในพระราชสำนัก ส่วนมหาดเล็กซึ่งได้โอดทูล
ขอราชการในพระราชนัดแล้วและเป็นมหาดเล็ก
ภยาน สังกัดราชการนั้นมีคามสามารถ ซึ่งทรง

พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ออกกริชขาทารมีทำแทน
 ในกระทรวงมหาดการตามโบราณราชประเพณีนั้น
 บัดนี้วิธีราชการก็ได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว ราชการ
 ไม่ได้ทำในท้องพระโรงเหมือนแต่ก่อน ทั้งแบ่ง
 แยกทวายเป็นกระทรวง กำหนดความรับผิดชอบ
 ชอบเป็นชั้น ๆ ละเสียดยั้งชั้น เถ้ากระทรวงต่างก็
 แลวงหานักเรียน ซึ่งมีภูมิรู้เท่าเด็กหัดราชการ
 ตามกระทรวง มหาดเล็กในชั้นหลังนั้นหาได้มี
 ใจภาคเรียนข้อราชการทั่วไปเหมือนดังแต่ก่อนไม่
 ทวงพระราชการวิหิตโดยพระปฤชาญาณอันสุขุมที่ระ
 ทวงแก้ไขการผิดหัดชำระราชการโดยควรแก่ความ
 ต้องการแห่งสมัย แก่ความบกพร่องทั้งสอง
 สดงาน ประสมประสารให้เหมาะกัน จึงทรงพระ
 กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นำโรงเรียนมหาดเล็ก

ขึ้นสำหรับฝึกสอนบุตรข้าราชการและนักเรียนที่มี
 ภูมิวิชาสามัญเป็นมัยมมาแล้ว ไหว้ขอรับในวิชา
 วิชาประกาศนียบัตร พะราชนิยม และขนบธรรมเนียม
 ในพระราชสำนัก โดยควรแก่หน้าที่ สำหรับส่ง
 ออกไปเป็นมหาดเล็กยกงาน แล้วแต่ตำแหน่ง
 การตามคุณความสามารถในกระทรวงทบวงการต่าง ๆ
 มีกระทรวงปกครองท้องถิ่นที่เป็นกัน

ธรรมเนียมรัชสมัยแห่งใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท
 ทรงพระหนักด้วยพระกรุณาที่กระสอกระปลงถึงวิถีการ
 อันพึงเป็นไปในสมัยนี้โดยถูกต้องแห่งรัชช พอลเกล้า
 ขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติ ซึ่งได้มีประกาศพระบรม
 ราชโองการ ลงวันที่ ๑ มกราคม พระพุทธศักราช
 ๒๔๕๓ อันเป็นวันที่ ๕ ในรัชกาลแห่งใต้ฝ่าละออง
 ธุลีพระบาท ให้สถาปนาโรงเรียนมหาดเล็กเป็นโรงเรียน

เรียน

เขียนข่าวราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระ
 รุจโรดมเกล้าฯ ท้ายหัว ขยายการเขียนให้กว้าง
 ขวางออกไป แบ่งแยกวิชาเป็นพแนก ๆ เช่น
 กฎหมาย รัฐประศาสน์ การต่างประเทศ การ
 เกษตร การช่าง การกร และการแพทย์ เป็นต้น
 โดยความแก่เวลาที่จำกัดได้ สำหรับฝึกหัดข้าราชการ
 การส่งออกมารับราชการตามกระทรวงทบวงราชการต่าง ๆ
 ท้ายไป ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีกรมการ
 วิชากรมเป็นสภาก่อนหนึ่ง สำหรับวินิจฉัยกิจการ
 ก่อนที่จะนำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา และ
 ให้เสนาบดีกระทรวงซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับราชการ
 ที่จะต้องปฏิบัติในสภาก่อนนี้ เป็นสมาชิกพิเศษ
 ของสภานี้ ตามเวลาที่จะมีกิจอันเกี่ยวเนื่องกัน
 โปรดเกล้าฯ พระราชทานเงินตั้งวิทยุโรงเรียน

กันสภพพระบรมรูปเป็นอนุสาวรีย์ ในสมเด็จพระ
 มรณชนกเถาต พระปิยมหาราช ซึ่งยังเหลืออยู่
 ทั้งดอกเป็ยรวมกันในปีที่ยุบนี้ในปีฉิน๔๕๖,๖๖๖ตก
 ๔๑ สดงค้ เป็นทุนสำหรับทำการปลูกสร้างโ
 เรียงต่อไป กับไปรอกเกล้า ๗ ใต้ภพพระราชทำ
 หนักเข้มโรงเรียงทำราชการพลเรือน สำหรับพระ
 ราชทานเป็นแม่เหินแก่นักเรียนผู้เรียนวิชาสโร
 ทกโรงเรียง และผู้ทรงคุณวุฒิสมควรได้รับตาม
 ยกย่องเป็นชั้นบัณฑิตพิเศษด้วย

สภากรรมการโรงเรียงได้ดำเนินการตามพระ
 บรมราชโองบาย และกัวยกำลังแห่งพระบรมราชูป
 ถัมภ ได้จัดโรงเรียงขนาดเล็กเดิมเป็นพแนก
 วิชาปริศาศาสตร์ ส่วนโรงเรียงอื่น ๆ ซึ่งสมควร
 สมทบเข้าเป็นพแนกของโรงเรียงทำราชการพลเรือน

อันกระทรงต่าง ๆ ไกรกตงจีนบงแลวนั้น
ที่อยู่ใฝ่คัมบัญชาของกระทรงโก ก็ไค้ขอไค้
กงวิคไปตามเดิมก่อน คือ โงเรียนกฎหมาย
อยู่ใฝ่บัญชาของกระทรงยุติธรรม โงเรียน
ฝึกตักครุกับโงเรียนราชแพทยาลัย อยู่ใฝ่คัมบั
บัญชาของกระทรงกรมการ ในชั้นต้นนี้เพียงแต่
รวบรวมระเบียบการของโงเรียนนั้น ๆ ให้ลงรูป
และพิมพ์เป็นเล่มเดียวกันขึ้นไว้ เรียกว่าระเบียบ
การโงเรียนข้าราชการพลเรือน ของพระบาทสมเด็จพระ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พอไค้ไค้ความรู้สึกว่า
พแนกนั้น ๆ ของโงเรียนข้าราชการพลเรือน
อันจะรวมกันเข้าเป็นมหาวิทยาลัยนั้นเมื่ออยู่แล้ว
เป็นแต่ยังแยกตั้งอยู่ในที่ต่าง ๆ กัน และการ
บังคับบัญชายังหาไค้รวมกันไม่ สมกับระเบียบการ

อันนมกัณนี้ ได้พิมพ์ขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อพระ
พุทธศักราช ๒๔๕๓ มีโรงเรียน ๔ แห่งใน คือ
๑. แผนกโรงเรียนประชาบาลศึกษา ซึ่งตั้งอยู่ในพระบรม
มหาราชวัง และอยู่ในตึกที่บังคับบัญชาของสภ
การมหาราชโยธา กับแผนกกฎหมาย ซึ่งตั้งอยู่
ใกล้กระทรวงยุติธรรม อยู่ในบังคับบัญชาของ
กระทรวงยุติธรรม และแผนกฝึกหัดครู ซึ่งตั้ง
อยู่ที่บ้านส้มเฒ่าหน้าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า
ซึ่งตั้งอยู่ที่วังหลัง ทางฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้า
พระบาททั้งสองแห่ง อยู่ในบังคับบัญชาของกระ
ทรวงธรรมการ ในระหว่างค.ศ. ๒๔๕๓ เมื่อกำลัง
รวบรวมพิมพ์ระเบียบการโรงเรียนข้าราชการพลเรือน
นั่นเอง ได้จัดโรงเรียนที่พระนครขึ้น ซึ่งเดิม
เป็นโรงเรียนกระทรวงเกษตราธิการ มาจัดมตกับ

โรงเรียนข้าราชการพลเรือน เป็นแผนกชั้นแรก
ศึกษาชั้นสิกขานเนกตเทิง การจัดการโรงเรียนชั้นแรก
ศึกษาที่ประชุมวันนี้ ถึงสถานที่และจำนวนอาจารย์
จำนวนนักเรียนให้ข้อเท็จจริงโรงเรียนแผนกอื่น
เจ้ากรมหมอบกนได้ศึกษาย สภากรรมการโ
เรียนข้าราชการพลเรือนจึงได้รับโอนโรงเรียน
สังกัดกรมการกระทรวงมหาดไทย มารวมทั้งที่จะ
ประชุม จัดเป็นแผนกการศึกษาแต่ต้นคก ๒๔๕๒
ต่อมาในคกนี้เองประหวศกาวที่กระทรวงกลโเรียน
แผนกวิญูประศาสนศึกษาในพระบรมมหาราชวัง
ไปสมทบกันที่โรงเรียนประชุมวันนี้ได้ เพื่อให้เป็น
การรวมกันรวมคนและรวมกำลังลควากช่วยประการ
ต่าง ๆ ทั้งรูปการช่วยวิญูรวมกันไปแต่บัดนี้ที่เสียด
จึงได้ย้ายโรงเรียนวิญูประศาสนศึกษาในพระบรมมหาร
ราชวัง

ทรงไปสมทบที่โรงเรียนประถมวัน เมื่อวันที่ ๑
ตุลาคม ค.ศ. นี้ อันเป็นเวลาเปิดเรียนภาค ๑ ของปี
เพระฉะนั้นในปีคยุบนี้โรงเรียนที่อยู่ในระดับชั้น
โดยทางของสภากรรวมการ อันได้สมทบรวมกัน
ทั้งที่ตำบลประถมแล้ว จึงมี ๓ พแนก คือพแนก
วิบูลย์ประชาสันติศึกษา มีนักเรียนรวม ๕๐ คน พแนก
ยันทรรศึกษา มีนักเรียนรวม ๕๑ คน กับพแนก
ศุภศึกษา มีนักเรียนรวม ๑๐๕ คน รวมทั้ง ๓
พแนกมีนักเรียนรวม ๒๐๖ คน

ในการที่กตั้งโรงเรียนที่ราชการพลเรือน
อันจะเปนมหาวิทยาลัยสำหรับพระนครนี้ มีความ
ขัดข้องข้อสำคัญมาแต่แรกเรื่องหนึ่ง คือเรื่องภูมิ
ที่ จะสร้างโรงเรียน เพระโรงเรียนทั้งหลาย
ที่มากมกันเข้าเป็นโรงเรียนที่ราชการพลเรือน

ทั้งแยกย้ายอยู่ในที่ต่าง ๆ ไม่มีโรงเรียนใดซึ่งภูมิ
ที่ระพอ หรือระเทมาะ นักการที่ระรวมทั้งแปดมหา
วิทยาลัยได้ จะหาดีใหม่ให้เหมาะก็เหลือกำลัง
กรรมการปกครองกัน มิรู้ที่จะทำประการใด ที่จะไม่กั
ไขความขัดข้องเรื่องภูมิที่ให้สำเร็จไปได้ เมื่อ
ความทุกข์ได้แผ่ลอบรุงสีพระบาท จึงทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานพระบรมราชานุ
ญาติ ให้ตั้งโรงเรียนในเขตที่พระคลังข้างที่
ที่สระประทุมนี้ มีกำหนดเนื้อที่ถึง ๑๓๐๕ ไร่
ที่ดินนอกจากถนนเสดเม่น้ำ ปักถนนกกรก
กลางส่วนกลาง ปักถนนจรดถนนสระประทุม
ปักที่ท่าถนนหัวลำโพง

อากรัยพระมหากษัตริย์ทั้งนี้ อันเป็นพระ
มหากษัตริย์โดยทพสละประโยชน์ในล้านพระองค์

เพื่อประโยชน์แก่บ้านเมือง จึงปลดเปลื้องความขัด
ข้องข้อสำคัญ มีภูมิที่ทั้งเหมาะและพอแก่การตั้ง
มหาวิทยาลัยได้ เมื่อการปลุกปล้ำในที่นี้แล้ว
เสร็จ ได้ขยายการสอบนครบาล แผน โรงเรียนเจ้า
รจกการพลเรือนจะมีนักเรียนได้ ๑๐๐๐ คน สักที่
ลงมือสักร่างอยู่แล้วหลังนี้เป็นแต่ส่วนหนึ่ง เพื่อ
เสร็จแล้วจะรับนักเรียนได้ ๕๐๐ คน จะเป็นโอกาส
รับโรงเรียนแผนกอื่น ๆ มาสมทบ เพื่อรวมกำลัง
ทั้งความมุ่งหมายได้ยิ่ง กำหนดพื้นที่แห่งศึกษา
หลังนี้นับทั้งสองชั้นเป็น ๔๖๖๐ ตารางเมตร ข้าราชการ
กลยุทธ์เป็นผู้รับทำในราคา ๔๓๖,๐๐๐ บาท ได้เริ่ม
ก่อสร้างมาแต่วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๗
กำหนดสำคัญว่าจะแล้วใน ๑๔ เดือน

บัดนี้ได้คู่กฤกษ์เมืองในอธิลักษณ์ตามทางกล
สมัย

สมัยเฉลิมพระชนม์พรรษา ซึ่งประชาชนทุกชาติ
ทุกชั้นนวมรทาคักก็ มีเอกฉันทพร้อมใจกันถวาย
พระพรในใต้ฉัตรของสุสีพระบาท ขอให้ทรงพระ
ศิวัญสุรพศิวีสวัสดิทิพพัฒนมงคล พระชนมายุ
คู่ขทุกประการ ในเวลาอุดมฤกษ์อันนี้ ข้าพระ
พุทธเจ้าขออุทิศใต้ฉัตรของสุสีพระบาททรง
วงศีสมาพระฤกษ์ เพื่อเป็นกิวีสวัสดิทิพพัฒน
มงคลแก่โพธิเวียนข้าราชการพลเรือนต่อไป
ด้วยอำนาจพระบรมราชูปถัมภ์และพระบรม
ภิโชบาย สภากรรมการจักการโพธิเวียน
ข้าราชการพลเรือน เชื่อมันด้วยเกล้า
ว่ากรมโพธิเวียนข้าราชการพลเรือนจะได้สำเร็จ
เป็นมหาวิทยาลัยได้ดังพระราชประสงค์

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม

โดยเกล้าทูลกระหม่อม
จกกรมโรงเรียนข้าราชการพลเรือน
ขอเดชะ

เล่ม ๓๒ หน้า ๒๕๖๑ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๒๓ มกราคม ๒๔๕๘

การก่อสร้างพระฤกษ์ โรงเรียนข้าราชการพลเรือน

ด้วยโรงเรียนข้าราชการพลเรือน ซึ่ง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ โปรดเกล้าฯ ตั้งขึ้น แก่ยังหาได้ มี ที่เหมาะ ฉะเพาะโรงเรียน นี้ไม่ ใน ครั้นนี้ จึงทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ ตั้งวาง โรงเรียน ขึ้น ใน ที่ดิน ของ พระคลังข้างที่ ณ จำนวน ประถมวัน เป็นพระราชนัดกึ่งส่วน พระองค์ ซึ่งเป็น รัชทายาท แล ฉะนั้น พระเดช พระคุณ สมเด็จพระบรมชนกาธิราช มีกำหนด การก่อสร้างพระฤกษ์ คือ

วันที่ ๓ มกราคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๘ เจ้าพนักงาน ได้จัดการที่จะ ก่อพระฤกษ์ ไว้ พร้อม ตั้ง พระแท่น ตั้งโต๊ะ หมู่ทอง เชิญ พระโอรยวัฒน์ ประจำรัชกาลที่ ๕ แล รัชกาล บัดยมีน ประคัมชฎาน พร้อมเครื่องที่จะ ก่อพระฤกษ์ แล เครื่องสังฆภัณฑ์ สำหรับเจริญ พระพุทธมนต์ ทอด พระราชอาสน์ ณ โรงเรียน ข้าราชการพลเรือน ที่ก่อใหม่ไว้ พร้อม

เวลาบ่ายเจ้าพนักงาน ได้ นมัสการพระสังฆี ๑๐ รูป มีพระบรมวงศโศภน เป็น ประธานเจริญ พระพุทธมนต์ จบ รออยู่ ที่นั้น

ครั้น เวลาบ่าย ๔ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนิน โดย ขบวน รถมงคล พระที่นั่ง แต่ ใน พระบรมมหาราชวัง ไป ประทับยัง โรงเรียน ข้าราชการพลเรือน ทหาร มหาดเล็กกอง พระเกียรติยศ ตั้ง แถวริมเสด็จ มี แตรวงฆ้อง ประจำกอง กระทำ วันทยาวัช บรรเลง แตรสังฆีเจริญพระบรมมโหฬาร สุดเสียงแตรแล้ว พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพ นายเสนาบดีกรมการ อำนวยการงาน การก่อสร้างโรงเรียน แล บรรยาย ความ เจริญ แต่ ความ ประสงค์ ของ โรงเรียน การมอบเงินทอดพระกรุณาตลอดแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มี พระราช คำวินิจฉัย ครบถ้วน แล้ว จึงยัง ที่ ก่อพระฤกษ์ ทรงจิม สายวชิราวุธคือเจ้าพระฤกษ์ แล้ว ทรงเกลี้ยปณ ทรง วางอิฐทอง อิฐนาก อิฐเงิน ก่อพระฤกษ์ พระสังฆี ๑๐

วันที่ ๒๓ มกราคม ๒๔๕๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๒ หน้า ๒๖๖๒

ไซมอน กตคาตา พรหมณีนั่งตั้งชี่ กรมส่งในชั้นไม้บันเตาะวี่ เจ้าพนักงาน
งาน ต้นของไซย ประโคม แตรสังข์ ตูริยคณตรี เมื่อ ทรงวาง สีดา แด
อิฐ ก่อ พระฤกษ์ เสร็จ แล้ว พรหมณีน ได้ หั่งนำตั้งชี่ ต่อไป เจ้าพนักงาน
ได้ เทรนเกลี่ยเต็มเสร็จแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้า อยู่หัว เสด็จประทับ
พระราช ธารณ์ ตามเดิม โปรดเกล้า ฯ ให้ สมเด็จพระเจ้า น้อยยาเธอ
เจ้าฟ้ากรมหลวง พัดณ โลกประชานารถ ทรง ประเคน เครื่องไทยธรรมแก่
พระสังข์ ฯ ถวายอนุโมทนา พระราชาคณะถวายนิเวศน์เสด็จ พระเจ้า
บรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพ อาน คำทวามบิรมิคุมทุด พระกรุณา
ใน นามของ โรงเรียนข้าราชการ พดเวียน ขอ พระ ราชทาน ทอดเกล้า ฯ ถวาย
เริ่มปฏิรูป ประ ศำสน์ บัณจิต ธรรมคำสตร์ บัณจิต แลครุ บัณจิต พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมี พระราช คำว่าัดชอบแล ทรงมีรับสั่งให้ พระราชทาน เริ่ม
บัณจิตต่าง ๆ ของ โรงเรียนข้าราชการ พดเวียน แก่กรมการ แดชจารย์ของ
โรงเรียน แดนักเรียนเก่าเสด็จ ประทับเสวย น้ำชา เครื่องว่าง แลดู เสด็จ
พระราชดำเนิรกลับ พระบรม นหาราช วัง

ประกาศกระแสพระบรมราชโองการ
บรรจุในศิลาพระฤกษ์ โรงเรียนข้าราชการ พดเวียน
ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ศุภมัสดุ พระพุทธศาสนกาล เปนที่ศกกราช ๒๔๕๘ พรรษา กาด
บักยมัน จันทร โทศร ศศิสมพัคศรี มิกสิรมัก กาดบักษ์ เทรลสิคิ
จันทรวาร สุริยคติกาล มกราคมศ ศตยสุรทิน โดยกาดนิยม

พระราชพิธีก่อพระฤกษ์โรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ
(จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปีปัจจุบัน)

ศาสตราจารย์พิเศษชงทอง จันทร์ทางสุ
ผู้เรียบเรียง

ที่ปรึกษา	ศาสตราจารย์นายแพทย์ภิรมย์ กมงรัตนกุล อาจารย์สวัสดิ์ จงกล รองศาสตราจารย์จุมพต รอกคำดี อาจารย์จรรยาเมง แสงวิเชียร
คณะกรรมการ	ผู้ช่วยอธิการบดี (รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ จันทวิธาสวงศ์) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศาวิตรี เจริญพงศ์ ผู้อำนวยการสำนักบริหารศิลปวัฒนธรรม (นายกรรชิต จิตระทาน) ผู้อำนวยการหอประวัติดูฟ้าฯ (นางสาวพิมพ์พิศา กำเนิดศิริมณี) ผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม (นางสาวกมลวรรณ จันทร์พร) เจ้าหน้าที่หอประวัติดูฟ้าฯจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักบริหารศิลปวัฒนธรรม
หน่วยงานรับผิดชอบ	หอประวัติดูฟ้าฯจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โทรศัพท์ ๐๒ ๒๑๑๙ ๗๐๙๗-๘ สำนักบริหารศิลปวัฒนธรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แขวงวังใหม่ ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ ๑๐๓๓๐ โทรศัพท์ ๐๒ ๒๑๑๙ ๓๖๓๔-๕

๑๐๐ ปี

พระราชพิธีท้าวพระยา
โรงเรียนข้าราชการพลเรือน

๑ มกราคม ๒๕๖๕ - ๓๑ มกราคม ๒๕๖๕